15· नीलकण्ठकृत प्रतिष्ठामयूख

पत्र · 54 · सं०

1396

11" × 5"

मडपादोस्तंभनिवेशनंतुध्वाग्राशित्रयेस्यैतत्याग्नेय्यांकार्य्यम्॥ सिंहाग्रशित्रयेईशान्याम्। वृश्चिकाद्याशित्रयेवायव्याम्। कुंभाद्यराशित्रयेनैर्ऋत्याम्। अन्याहुदिक्षुकुर्यात्कमेणैकाहोमुखमध्यंप्रकुर्वन्तिकृति। अतस्तत्रस्तंभानिवेशनमनुचितम्। यदाह विश्वकर्मा। वेधोवक्ष्यादृहेसिंहाश्रिकंमीनात्मुनालये। ईशानतो व्यस्तगत्याप्रष्टिस्य स्वपृष्ठभाविहेतिः। तस्यरमभित्यर्थः। दृष्टिःदृर्वदिकू आग्नेई भूमा। यङुक्तं। शिल्पशास्त्रेविश्वंबायव्येस्यात्तदाप्यमकरधनुरलौईशखातेवदंति। कुंभेमीनेटषभमिथुनगतेकर्कटेनक्षखातम्। इतितत्कृत्यविषयंस्टदसिंहादेरूकत्वात्। अमुमेवार्थमभिप्रेत्योक्तंसंग्रहे। सोंभःस्याद्येःक्रमाद्दृशीति। विदिक्षीशदिशोवामंमीनात्सिंहादृवान्मगात्। नवयत्रयेदेवगृहेगृहेवधोजलाशये॥ न्यसेत्क्रमाद्रवेस्तुर्य्योविदिक्षिपमंखनेतायस्माद्राहोमुखमध्यंप्रच्छमाद्यविदिक्त्रये॥ २॥

वामपार्श्वेगोनीम्
दक्षिणेगणेशम्
अग्रतःकीर्तिमुखम्
पृष्ठेवीनमद्रम्
ईशानेईश्वरम्
पूर्वेनंदिनम्
आग्नेयेचंडम्
दक्षिणेमहाकालम्
नैर्ऋतेभृंगरिटिंभृंगिनम्
पश्चिमेवृषभम्
वायव्येस्कंदम्
उत्तरेकपर्दिनम्

पश्चिमवक्त्रेब्रह्माणम्
उत्तरवक्त्रेविष्णुंजलशी
दक्षिणवक्त्रेमहारुद्रम्
पूर्ववक्त्रेसूर्यम्
ईशानकोणेऊर्ध्ववक्त्रेईशम्

३५४ यव १५८ तिल ११५ गोधन
१११५२ चाउर १५८ सर्षपश्वेत ॥५॥ खाड
११५६ तिल २००० कमलपुष्प ५६ हरीपात्र
इतिगायत्रीहो १००० बिल्वत्रिखंड २८ शालिगभोजन
मसामयी॥ ॥५५ दुग्धोदनं १०८ केशकीचीभीपकी
२५८ गोदुग्ध १००० दूर्वात्रिकमाडवे
अर्कलक्षजः नवजुकुमानसहस्रेकम्। तिलःसर्षपःपभोर्विल्वदुग्धोदनैःक्रमात॥ १॥

किं तद्धर्मा कारिकी द्रष्ट्रधचनराम मलं रोति कः काश्चिका चीको वस्मारि भुजंगं कमुकलहसं मातारूकसंबोधनंकिम्। कामुदर्पीमपीडः कथमचलमनः कावलेभुजिरं नेषीजीकिकावनीजारमणमहिनाहेमसानंगलीला॥ १॥ ॐ नमो भगवते महासुदर्शनाय महाचक्राय महाज्वालाय दीप्तिरूपाय सर्वतोनरक्ष रक्ष मां महाबलाय स्वाहा॥ चतुश्चत्वारिंशदक्षरात्मको मंत्रः॥ रक्षाकरः प्रसिद्धे यंत्रियमाणेषु कर्मसु॥ ॐ सुदर्शनाय विद्महे चक्रराजाय धीमहि। तन्नश्चक्रः प्रचोदयात्॥ इति सुदर्शनगायत्री॥ अस्याः प्रयोगेषु मूलमंत्रवदेशः शत्रुपः॥

प्रि॰ १

श्रीगणेशायनमः महोमहत्समाराध्यजलोत्सर्गमथोक्तवान् प्रतिष्ठांसर्वदे
वानांनीलकंठोवदत्यसौ तत्रतत्कालोविहितुधर्मोत्तरे चैत्रेवाफाल्गुनेवापि
ज्येष्ठेवामाधवेतथा माघेवासर्वदेवानांप्रतिष्ठाशुभदासिते रिक्तान्य
तिथिषुस्यात्सावारेभौमान्यकेतथाइति तत्रैव आषाढेद्वेतथामूलमु
त्तरात्रयमेवच ज्येष्ठाश्रवणरोहिण्यः पूर्वाभाद्रपदाःतथा हस्तोश्वि
नीरेवतीचपुष्योमृगशिरस्तथा अनुराधातथास्वातीप्रतिष्ठासुप्रश
स्यतइति अत्राषाढेद्वयनेनैवोत्तराषाढाप्राप्तावप्युत्तरात्रयपदमुत्त राम: १
रफाल्गुन्युत्तरभाद्रपदयोरर्थवत् नोरसिंहे तथामहाश्विनोमासउत्त

मः सर्वकामदः देवी तत्र सदा शक्रपांशुनापि प्रतिष्ठिता भवत्यफलदा संक
र्के स्थे च वृषस्थिते न तिथिर्न च नक्षत्रं नोपवासोऽत्र कारणम् मार्गमेरववार
हनारसिंहत्रिविक्रमाः महिषासुरहंत्र्यश्च स्थाप्या वै दक्षिणायने केचिन्नि
षेधः आर्द्रादिके स्वातिविरामकाले नक्षत्रवृंदे दशके स्थितेऽर्के विवाहचौ
लव्रतबंधदीक्षासुरप्रतिष्ठादि न कार्यमेवेति अथ संभाराः अर्कादिग्रहस
मिधां प्रत्येकमष्टशतं संक्षेपपक्षे आज्यचर्वादि लोकपालादियागाय पलो
शादिसमिधां प्रत्येकमष्टसहस्रमष्टशतं वा पुष्पमालाः कुंकुमं कर्पूरः
कस्तूरी चंदनम् गुग्गुलम् धूपदहनम् आरात्रिकम् घंटापादुकादर्प
णम् बलिसामग्री पायसभक्ष्यभोज्यनैवेद्यं होमार्थमाज्यतिलयवाक्ष

जाउरि:१

जाउन। मसुरी। दिउल। मूग। तिल २

हीरा ४ स्रुक्स्रुवा। प्रणीता। प्रोक्षणी। पात्रयज्ञ स्रक्षमे १

सेतउन्नैसूत्र हरताल ५ मयनशिर ५ मूङ्गा ५ शुचि १ सुरमासेहसदेद ५

मोती ४ दू

शि० तफलादिकम् प्रतिकुंडं विष्टराश्चत्वारः प्रतिकुंडं स्रुक्स्रुवौ आसनानि त्रि रावी १
२ सूत्री श्वेतोर्णासूत्रम् सर्वतोभद्रादिरचनाय श्वेतरक्तपीतनीलकृष्णाव
र्णिकाः स्नपनकलशाः पल्लवाः कदलीस्तंभाः पताकादशध्वजाश्चद
वांश ४ शतेषां वेणुदंडाः वज्रमौक्तिकवैदूर्यशंखस्फटिकपुष्परागेंद्रनीलमहानी उपरत्न ४
ला इति रत्नाष्टकम् हरितालकमनःशिलाभ्रकहिंगुलांजनगंधकमाक्षि रूपामाखी ५
सोनामाखी ६ ककौशीशस्वर्णमाक्षिकगैरिकाइति धात्वष्टकम् तिलयवमुद्गगोधूम
सांवा ७ नीवारश्यामाकसर्षपव्रीहय इति व्रीह्यष्टकम् सुवर्णरजतताम्रलोहत्रपु जस्ता ७
४ पसहीत्यादिन धान्यं पीतरि ८ सीसरंगरीत्याख्यधात्वष्टकम् मधुपर्कपात्रं सौवर्णं ताम्रं वा अर्घपात्रं॥
शतैकद्वित्रिमाषसुवर्णशलाकाः स्थापनीयकलशरत्नानि षोडशद्वारक रमः
लशाः अष्टौ लोकपालकलशाः वेदिकलशाश्चत्वारः वास्तुमंडलकलशः २

रांग ३ सेरसे ४ गेरू ५

धान ४

सहस्रधारायुग्म २

कचूरू ४ मुनहनी। जटामासी ३ कूठ ३

कुंडकलशाः कुंडसंख्यया निश्चकलशाः स्नपनकलशैः पंचचत्वारिंशत् कल
शसंख्यया शरवाणि धारासहस्रान्वितो कलशो गजाश्वस्थानवल्मीक
संगमकूलद्वयवराहोत्खातराजद्वारमृदः मुरामांसीवचाकुष्ठशैलेयहरि शिलाजतु ३
दारुहलिद्री द्रासटी चंपकमुस्ताइति सर्वौषध्यः पंचगव्यं पंचकषायं व्रीहियवतिल
गोहूं ५ गोधूमनीवारश्यामाककुंजा इति सप्तधान्यानि सर्व्यासोपस्करा श्वेतवस्त्र
चामरं विचित्रवितानम् त्रयोदुकूलपट्टः ऋत्विग्वरणसामग्री शिल्पि २
वस्त्रयुगमित्यादि संभृत[illegible]भारो मूर्तिप्रतिष्ठादिनात्प्राक् सप्तमदिने पंच
त्रिदिने २ मदिने द्वितीयदिने स घो[illegible]प्रासादाग्रे मंडपं हस्तचातन्मध्ये चतुरस्रां पंचह
स्तां चतुर्हस्तां वा हस्तोच्छ्रितां वेदिं मंडपोत्तरे चतुर्द्वारं स्नपनमंडपं तत्र वेदि

प्रासादस्योत्तरे पूर्वे वा २

चदना ४

रेसमी कपरा तीनि ४ तदर्द्धेन तृतीयभागेन चतुर्थभागेन वा १

शि॰ कात्रयं चकृत्वा शिल्पिस्थानान्प्रासाद आद प्राक्सिरो पुनर्देवं तत्रानीयासनेनि
३ धायेचांतः प्राणानायम्यमासाद्युक्तिरव्यास्यामूर्त्तौलिंगेवादेवकलशान्निधा
र्थमाद्युःश्रीसर्वफलाप्त्यसुखकामईश्वरप्रीतिकामोवाश्रमुकमूर्त्तौलिंगस्य च४
वाप्रतिष्ठांकरिष्य इतिसंकल्प्य गणपतिपूजनंपुण्याहवाचनंकृत्वाप्रतिष्ठा
यागनिमित्तंश्राद्धमेतत्सुदुर्लभम् यजमानात्मनःशक्यंकारयेन्मातृपू
र्वकमिति मंत्रमुक्त्वा मातृपूजनंनांदीश्राद्धंचकृत्वाचार्यंवृत्वाद्वात्रिंशत्वो
डशवाष्टौचतुरोवाऋत्विजोऽष्टौचतुरोवाद्वारपालान्वृत्वातान्संपूजयेत् म
धुपर्कादिना सदस्यवरणमप्यत्रेतित्रिविक्रमादयः ततोमंत्रमूर्त्तिर्भगवान्ना एमः
थसंसारोच्छेदकोरकादेवःपूज्यार्होयथास्यात्कुरुधर्मोऽज्ञतिचेनः संसा ३

मंत्र२

शुचीहवोहव्येति। एतोन्विंद्रमिति तृचाभ्यां। आपोहिष्ठेत्यादिभिश्च पंचगव्येन मंडपं प्रोक्ष्य स्वस्त्ययनं ताक्ष्यमिति त्रिसृ हृदयं पठेत्। ६
शुचीहवोहव्यामनुतः शुचीनाथं शुचिष्ठं इनो मध्वनथं शुचिभ्यः। मतेनसत्यमृतं आपः शुचयः शुचजन्मानः शुचयः पावकाः १
यदत्र संस्थितं भूतं स्थानमाश्रित्य सर्वदा। स्थानं त्यक्त्वा तु तत्सर्वं यत्रस्थं तत्र गच्छतु ३

रम्य यभीतेन अयंजस्तः सुभाषितः प्रारब्धस्त्वत्प्रसादेन निर्विघ्नं मे भवत्विति आचार्यं प्रार्थ्य तूर्यघोषं सपरिकरः संपूर्णकुंभो भद्रं कर्णेभिरिति मंत्रेण महामंडपं प्रदक्षिणीकृत्य पश्चिमद्वारेण प्रविशेत् तत्राचार्यः अपक्रामंतु भूतानि पिशाचाः सर्वतो दिशम् सर्वेषामविरोधेन ब्रह्मकर्म समारभे इत्युक्त्वा तत्र सर्षपान्विकीर्य देवा आयांतु यातुधाना अपयांतु विष्णो देवयजनं रक्षस्वेति रक्षां कृत्वा वेदिकाग्नेयकोणे स्थूणायां वसुदायै नमः वसुदामावाहयामीत्यालभ्य गंधपुष्पादिनार्चयेत् ततः प्रादक्षिण्येन भद्रायै नमः इति द्वितीयाम् अदित्यै नमः इति तृतीयाम् नंदायै नमः इति चतुर्थीम् मंडपाग्नेयकोणे भूम्यै इति प्रथमाम् सरस्वत्यै नमः २ पूर्वसंध्यायै नमः ३ मध्यसंध्यायै नमः ४
क्रमेण ३ मध्ये २

दितये०१

शि॰ पश्चिमसंध्यायै० ५ गायत्र्यै० ६ सावित्र्यै० ७ बृहस्पतये० ८ अदितये० ९ विनता
४ ये० १० पौर्णमास्यै० ११ सिनीवाल्यै० १२ इतिषोडशस्थूरणाः स्पृष्ट्वा पूजयेत्
नागमात्रे नमः इतिबलिकाः सर्वेभ्यो नमः इति शाखोद्धंधनानि पूजयेत्
ततः पश्चिमद्वारे स्थानि गत्य पूर्वदिगादि द्वारतोरणपूजामारभेत् तत्रप्रा
च्यां मुद्गतोरणाय० आश्वत्थतोरणे नंयज्ञरक्षो सर्वविघ्नान्निवारयेति पूज
येत् अथ त्रिशूलम्भंगेषु प्रादक्षिण्येन इंद्र धातारं भगमित्यादिन्यासं कुर्या
त् द्वारशाखयो र्ध्रुवं मध्वा चेति वसुद्वयमर्चयेत् शाखामूले योधान्यराशे
रूपरि रत्नगर्भौ प्रशान्तशिशिरनामानौ कलशौ प्रतिष्ठाप्य पूजयेत् ततो द्वा एमः
रदेशे इंद्रमावाह्य नमस्कृत्य इंद्राया हि चित्रभानो इति पीतां पताकां ध्वजं ४

तो

चालम्पत्रानारमिंद्रमितितोरणेपरिनिदध्यात् इंद्रायछ्नौदनवलिदानं
अग्निमीडेइत्यृग्वेदं इजयेत् ऋग्वेदःपद्मपत्राक्षोगायत्रः सोमदेवतः
अग्निगोत्रस्तुविप्रेंद्रम् त्विकृत्वंमेमखेभवेति ध्यानम् तत्रश्रीसूक्तंपावमा
नंचसोमसूक्तंसुमंगलम् पौरुषंरुद्रसूक्तंचवामदेव्यंतथैवचेति द्वारपा
लजपः अथाग्नेयकोणे अग्नयेनमइत्यग्निमावाह्य पूजयेत् अग्नआ
याहीतिरक्तध्वजपताकालंभः त्वन्नोअग्नइतिपातकोछ्रयः अग्निंदू
तमितिघृतौदनवलिः याम्येसुभद्रतोरणायनमः औदुंवरतोरणेन
जहंरक्षसर्वविघ्नान्निवारयेतिपूजयेत् भृंगेषुपृष्ठेनमः मित्रायनमः
वरुणायनमइत्यादिन्यासः द्वारशाखयोःसोमायनमः आपाय

यमायमधुमत्तमंराज्ञेहव्यंजुहोतन।इदंनमऋषिभ्यः पूर्वजेभ्यः पूर्वेभ्यः पथिकृद्भ्यः ३

शि· पनमद्भूतिवसुद्वयमर्च्चयेत् शाखामूलयोः पर्यन्याशोकनामानौकुंभौप्रति
५ ष्ठाप्यपूजयेत् ततोद्वारदेशेयममावाह्यनमस्कृत्ययमायसोममितिश्या
मध्वजपताकालंभः यमायमधुमत्तममितितोरणपरिनिधानम् मा
षभक्तबलिदानम् इषेत्वेतियजुर्वेदंपूजयेत् कात्यायनोयजुर्वेदस्त्रैष्टुभो
विष्णुदैवतः काश्यपयजुर्विमेन्द्रऋत्विकृत्वंमेमरवेभवेतियजुर्वेदंध्या
नम् तत्रआनोभद्रानुवाकश्चआशुःशिशानकस्तथा यद्वास्त्रीणि
चपठेत्ततोष्टौवपूर्णनुमाम् अभिधात्रसिसप्तावदीर्घायुस्त्वेऋचपठे
त् आप्यायस्ववपट् नमोस्तुसर्पेभ्यः अक्रन्दमेननमः शंभवेइत्येकाग्नि एमः
देवताक्रमात् त्रातारमिन्द्रमित्येकासोमंराजानमेकया अन्नपतेमहा ५

सु२

सोमंराजानंवरुणमग्निमन्वारभामहे।आदित्यंविष्णुंसूर्यंब्रह्माणंचबृहस्पतिंसाम १

मोषूणः परापरा निर्ऋतिर्दुर्हणा वधीत्। पदीष्ट तृष्णया सह २
मोषूण इंद्रात्र पृत्सु देवैरस्ति हि ष्मा ते शुष्मिन्नवया। महश्चि
घस्य मीढुषो यव्या हविष्मतो वंदते गीः ३

इंद्रः॥ अचं वाचं समग्रकं पठेत् अथ निर्ऋतौ निर्ऋतये नमः इति निर्ऋति
मावाह्य पूजयेत् मोषूणः परापरेति कृष्णपताकालंभः असुन्वंतमिति ध्व निलं२
जपताकोच्छ्रयणम् निर्ऋतिं संपूज्य मोषूण इति कृष्णग्रीवं तंतु संहि
तं बलिं दद्यात् अथ पश्चिमायाम् सुभीमतोरणाय नमः सुक्षतोरणो नं
यंत्ररक्ष सर्वविघ्नान्निवारयेति पूजयेत् अथ त्रिशूलेषु अर्यम्णे नमः
अंशवे नमः विवस्वते नमः इत्यादिन्यासः द्वारशाखयोः अनिलाय०
अनिलाय नमः इति वसुद्वयम् शाखामूलयोः धान्यपुंजोपरि संजीवनामृ
तनामानौ कुंभौ प्रतिष्ठाप्य पूजयेत् तत्रे वरुणमावाहनमस्तु तत्त्वाया
मीति श्वेतध्वजपताकालंभः उदुत्तमं वरुणेति तोरणोपरि निधानम्

अग्न आयाहि वीतये गृणानो हव्यदातये। नि होता सत्सि बर्हिषि १
इन्द्रायसामगायत विप्राय बृहते बृहत्। धर्मकृते विपश्चिते पनस्यवे ३
कस्य नूनं कतमस्यामृतानां मनामहे चारु देवस्य नाम। को नो मह्या अदितये पुनर्दात् पितरं च दृशेयं मातरं च ४
वायो शतं हरीणां युवस्व पोष्याणाम्। उत वा ते सहस्रिणो रथ आयातु पाजसा ५

म ५

दन म २

शि नवनीतौ बलिदानम् अथ अग्न आयाहीति सामवेदं पूजयेत् सामवेदस्तु पिंग

६ लो जातस्तः शक्रदैवतः भारद्वाजसुविप्रेन्द्र अत्विक्त्वं मे मखे भवेति सामवे

दध्यानम् तत्र जपः इन्द्रायसामगायत अहमस्मि प्रथमजा सेतुं स्तर

स्वा विष्टया गायन्ति त्वा गायत्रिणः कस्य नूनं कतमस्यामृतानामित्यादि

अथ वायव्ये वायवे नम इति वायुमावाह्य पूजयेत् वायो शतमिति धूम्रध्व

तत्र वायव्ये हस्ते नेत्र ध्रुमा मात रञ्जुतां अवा यं स्यात् लोम हे ६ जपताकालभः तत्र वायव्ये हस्ते पताको च्छ्रयणं वायुं संपूज्य यवौ

दन बलिदानम् अथोत्तरे सुप्रभायतोरणायनमः शन्नो देवीति तोर

णालभः न्यग्रोधतोरणेन यत्त्वं रक्ष सर्वविघ्नान्निवारयेति पूजयेत् तत्र एमः ६

शृंगे मुक्तपुष्करे नमः सवित्रे नमः विद्रुमवे नमः इत्यादि न्यासः द्वारेश

मि२

रवस्रोः प्रत्यूषाय नमः प्रभासाय नमइतिवसुद्वयं शारवौ मूलयोर्धनदश्रीप्र
दनामानो कुंभौ प्रतिष्ठाप्य पूजयेत् अत्र सोममावाह्य नमस्कृत्य सोमो धे
नुमिति सुवर्णवर्णध्वजपताकालंभः वयं सोमेति तोरणपरिनिधान
मियंगव्यवलिदानम् शन्नो देवीरित्यथर्ववेदं पूजयेत् सुवर्णनयनोथर्वा
नुष्टुप्छंदः पुरंदरः वेदो वैतानगोत्रस्तु त्रिविक्रमे मखे भवेत् ततोनं
अथर्वशिरसं चैव अथर्वशिरसं तथा शान्त्यध्यायं च पठेत् अथेशाने
ईशानाय नमइतीशानमावाह्य पूजयेत् नमः शंभवायेति रक्तध्वजप
ताकालंभः तमीशानमित्युच्छ्रयः गव्ये घृतकवलिः ईशानपूर्वयोर्म
ध्ये अनंताय नमइत्यनंतमावाह्य पूजयेत् नमोस्तु सर्पेभ्य इति मेचकवर्णं

गोहवार

माषभक्तवलिंदत्त्वा १

शि॰ ध्वजपताकालंभः तद्विष्णोरित्युच्छ्रयः विष्णोर्नुकमिति वलिदानम् पं
७ श्चिमनिर्ऋतिमध्ये ब्रह्मरोन नमः इत्यावाह्य पूजयेत् यद्देवादेवहेडनमिति र
क्तो ध्वजपताकालंभः ब्रह्मजज्ञानमिति उच्छ्रयः सनोभुवनस्य पतिरिति
पायसवलिदानम् प्राच्यां गगनान्त्वेति गगनं संपूज्य नमोस्तु रुद्रेभ्यो
ये अंतरिक्षे इति मंडपाद्वहिर्दिग्विदिक्षु रुद्रान्संस्थाप्य तेभ्यो वलिं दत्त्वा ये
केचिच्चिह लोकेषु आगता वलिकांक्षिणः तेभ्यो वलिं प्रयच्छामि नमस्कृ
त्य पुनः पुनरिति ओं अन्यास सर्वेभ्यो भूतेभ्यो नमः इति वलिं दत्त्वाचामेत् इति
मंडपपूजा अथ गुरुर्महावेद्यां सर्वतोभद्रदेवताः सामान्यप्रयोगोक्ता रा॰म॰
आवाह्य संपूज्य कुंडे अग्निं स्थापयेत् ततः सर्वे विहोतारस्तमेवाग्निं स्वस्व ७

नैर्ऋत्य
ततोपश्चिमयोर्मध्ये भोब्र
ह्मन्निहागच्छेत्यादि ब्रह्म
यज्ञानमिति संपूज्य दि: १

स्वा १ नं २

नले॰
यौनिच... दमं॰ ... ...नायमससमानो।नचरवानेदमं॰ तंवलगमुत्किरामियमस्मेसवे ...हस्तछुरं मेतासनस्वतीन... ...ामुनी
धुर्य्यमसवंधुर्निचरवाम्नेद
नौसरवाद
महंतंवलगमुत्किरामियमस्मे
सजातोयमसजातोनिच
रवानोहत्कृत्यांकिरामि ८

बु

कुंडे प्रणयेयुः ततो गुरुः प्रासादांतरिशान्यां नैरृत्यां वा हस्तमितवेद्यां चतुःष
ष्टिपदे वास्तुपीठे सामान्यप्रयोगोक्ताः शिख्यादिदेवता आवाह्य संपूज्य ता
भ्यो बलिं दद्यात् ततः कुंडेषु स्वस्वशाखीयहुत्वी गोत्तरं होतारः प्रतिदैवतमष्टो
त्तरसहस्रमष्टोत्तरशतमष्टाविंशतिमष्टौ वा प्रत्येकं समित्तिलाज्यैः कुंडसं
ख्यया विभज्य जुहुयुर्नाममंत्रैः ततः पंचसंख्यया पंचविंशतिसंख्यया वा
बिल्वैस्तद्बीजैर्वा वास्तोष्पत इति च तस्भिर्वास्तोष्पते ध्रुवास्थूणांभि च
कृत्वा अघोरेभ्योथ घोरेभ्यो इत्याज्येनाष्टोत्तरसहस्रमष्टोत्तरशतं वा वा
स्तुमर्मसंधानाय जुहुयुः ततो रक्षोघ्नपावमानीसूक्ताभ्यां त्रिसूत्र्या
प्रासादं संवेष्ट्य परितो जलदुग्धयोः पृथगविच्छिन्नधारे दत्वा पीठे पूजि

याः पावमानीरध्येत्यृषिभिः संभृतं रसं। सर्वं स पूतमश्नाति स्वदितं मातरिश्वना।१॥ पावमानीर्यो अध्येत्यृषिभिः संभृतं रसं तस्मै सरस्वती दुहे क्षीरं सर्पिर्मधूदकं।२। पावमा
नीः स्वस्त्ययनीः सुदुघा हि घृतश्चुतः। ऋषिभिः संभृतो रसो ब्राह्मणेष्वमृतं हितम्॥३॥ पावमानीर्दधंतु न इमं लोकमथो अमुं। कामं समर्द्धयंतु नो देवीर्देवैः समाहृताः।४॥
येन देवाः पवित्रेणात्मानं पुनते सदा तेन सहस्रधारेण पावमानीः पुनंतु नः।५। पावमानीः स्वस्त्ययनीस्ताभिर्गच्छति नंदनम्। पुण्यांश्च भक्षान् भक्षयत्यमृतत्वं च गच्छति।६
योनो चतस्त्रमिह ग... मिते नाहं मामभिषिंचामि। यशसे तेजसे ब्रह्मवर्चसे बलायेंद्रियाय वीर्याय यान्नाद्याय रायस्पोषाय त्विष्यापचित्यै। येनाश्रियमकृणुतं येनावामृ...
...सुराम्। येनाक्षावभ्यषिंचतां येनेमां पृथिवीं महीं। यद्वां तदश्विना यशस्तेन मामभिषिंचतं। शन्नो देवीरभिष्टये शन्नो भवंतु पीतये। शंयोरभिस्रवंतु नः॥२

समर्हं २ सम्ये लसागरांप ध्वीं यथा वहति मूर्द्धनि तथा मां वह कल्याण संपत्सं ततिभिः सदा २

पूजितोसि मया वास्तोः होमाद्यैरर्च्चनैः शुभैः ॥ प्रसीद पाहि विश्वेश देहि मे गृहजं सुखम् । वास्तुपुरुष नमस्ते
ऽस्तु भूशय्याभिरत प्रभो । मद्गृहं धनधान्यादिमेवि पूर्ण कुरु सर्वदा । इति प्रार्थ्य २

शिरो० २

शि ८ तां हैमीं वास्तुप्रतिमां दधिदूर्वासप्तधान्यं शेवालगंधाक्षतपुष्पयुते ऽपक्वमृद्भां
डे संस्थाप्य तं तत्पिधाय चतुःषष्टिधाम्भाजितप्रासादाग्नेयकोणेपदाद्दुत्तरे आ
काशपदे जानुमात्रं गर्त्तं कृत्वा जलेनाभ्यर्च्य गंधपुष्पाणि प्रक्षिप्य मृद्भांडं त
त्र निधाय गर्त्तं तथैव मृदा पूरयेत् मृदाधिकं चेच्छुभम् इत्थं वास्तुपूजां कृत्वा
गुरुर्मंडपेशानभागे वेद्यां ग्रहान् अधिदेवताः प्रत्यधिदेवता विनायका
दीन् पंचलोकपालांश्चावाह्य संपूजयेत् ततः समिच्चर्वाज्यैरष्टोत्तरसह
स्राष्टोत्तरशताष्टाविंशत्यष्टान्यतमसंख्यायां कुंडेषु विभज्य कृत्वा वेलीन् ऋत्विजः ४
दत्त्वा पूर्णाहुतिं जुहुयुः एतन्मंत्रप्रकारादिकं सामान्यप्रयोगउक्तम् अ एम ८
थ गुरुः स्नानमंडपे ॐ नमो नारायणायेत्यभिमंत्रितेन पंचगव्येन भूमिं वेदिं

दानमयूखे २

विश्वकर्मणो ध्यानम्। विश्वकर्मा तु कर्त्तव्यः श्मश्रुलो मत्तचाधनः। सदंसपाणि द्विभुजस्तेजो मूर्त्तिधनो विभुः। ततः सप्तधान्योपरि २ कलशान् ४

कात्रयं च संप्रोक्षणं तत्र दक्षिणवेदिकायामास्तृतवालुकायामक्षतैः स्वस्तिकं
लिखित्वा तत्र भद्रपीठं निधाय वेदिकायाः पश्चाद्वारि हरिणीन् सपल्लवान् व
दकलशान् सूत्रपल्लवद्वीयकषाय गोमूत्र गोमय भस्म गंधोदकैः प्रपूर्य
पेरान् पंचगंगोधजलेनापूर्य्य उदकुसस्थपनिरूपेण सादयेत् तत्रान्यः
स्थपति कलशः भद्रपीठयुत मध्यमवेदिकायाः पश्चिमेप्येवं स्थपति कल
शानि रिक्ताएकादश भद्रपीठयुतो न्नरवधमुपरितोष्टौ कलशान् पूर्वा
दिके मेणाक्षारोदकक्षीरदधिसर्प्पिः सुरेक्षुरसद्भवोदकयुतान् हिरण्य दर्भोदके २
गर्भाधैरष्टभिर्मंत्रैर्विन्यसेत् ततोऽन्यचवेद्याः पश्चिमभागे मृत्तिकागो
मयगोमूत्रभस्ममिलितपंचगव्यक्षीरदधिघृतमधुशर्करायुतादशक

आकलशेषु धावति पवित्रे परिषिच्यते । उक्थैर्यज्ञेषु वर्द्धते ५

जल — गंध २

शि॰ ६ लशाः ॥ चतुर्दशसमुद्रकलशाः ॥ अथान्यान्पंचत्रिंशत्कलशानासादयेत् तत्र
पंचसु पृथक् पंचामृतानि पंचसु जलम् पंचसु पल्लवकषायः दशसु क्रमात्पुष्पैः
फलैः सौवर्णजलेन गोशृंगोदकेन धान्यैः सहस्रच्छिद्रैः सर्वौषधिभिः पं
तीर्थोदके: ४ चपल्लवैर्दूर्वाभिर्नवरत्नैर्युताः कार्याः अवशिष्टेषु दशसु शुद्धजलमापू
र्य लोकपालानावाहयेत् सर्वेष्वाकलशेष्वित्यनेन स्थाप्याः सूक्ष्मवस्त्र
यवशालिगोधूममसूरिका ४ सुगंधतैलं यवचूर्णमुद्वर्तनार्थं आमलकचूर्णं सुगंधजटामांसी चा
सादयेत् तदंते तीर्थोदककलशे सर्वसमुद्राः सरितस्तीर्थानि जलदा न
दाः आयांतु यजमानस्य दुरितक्षयकारकाः इत्यादि तीर्थान्यावाहये राम: ६
त् ततः स यजमान आचार्यो मूर्तिस्थपतिभ्यां सह सुमंगलघोषकर्म

फले पुष्पे सुवर्णजले गोशृंगोदके धान्ये सहस्रछिद्रे सर्वौषधौ पंच पल्लवे नवरत्ने तीर्थोदके: २

कुटीं गत्वा भूमावुपलिप्य विधिवदग्निं स्थापयित्वा प्रतिमानिर्माणे प्राणिवधादि
दोषनिरासार्थं घृतेन तिलैर्वा होमं करिष्य इति संकल्प्याज्यभागान्ते कृत्वा देवमं
त्रेणाज्याहुतिशतद्वयं कृत्वा पूर्णाहुतिं च कृत्वा प्रतिमां कुशैः संमार्ज्य मधुच्छि
ष्टाभ्यंगेन देवस्य व्रणाभंगं कृत्वा संमृज्य पंचगव्येन पृथक् पृथक् स्नापयित्वा पु
नः संमृज्य शंखनादेन रथादिना देवं महामंडपप्रादक्षिण्येन स्नानमंडपमा
नयेत् तत्र गुरुर्दक्षिणवेद्यां भद्रं कर्णेभिरिति प्राङ्मुखं देवं भद्रासने निवेश्य
पूर्वकल्पितघटकलशेष्वं सहिरण्यादिसहितं कलशं देवसमीपे निधाय को
शीकुशस्थलीमायावंत्ययोध्यामधोःपुरी शालग्रामं सगोकर्णं नर्मदा च
सरस्वती तीर्थान्येतानि कुंभेस्मिन्विशंतु ब्रह्मशासनात् भपारूढा सरोजा

वितस्ता४

शि· श्रीपद्महस्ताशशिप्रभा आगच्छतुसरितुश्रेष्ठागंगापापप्रणाशिनी नीलोत्प
१० लदलश्यामापद्महस्ताबुजेक्षणा आयातुयमुनादेवीकूर्मयानस्थितासदा
प्राचीसरस्वतीवरापापयोष्णीगोतमीतथा चर्मिलाचंद्रभागाचसरयूर्गंडकी
तथा जंबुकाचशतद्रूश्चकलिकासुप्रभातथा विशोकाचविपाशाचशर्मदा
चपुनःपुनः गोदावरीमहावर्त्ताशर्करावर्त्तमार्जिनी कावेरीकौशिकीचैव
तृतीयाचमहानदी विटंकाप्रतिकूलाचसोमनंदाचविश्रुता करतोयावेत्र
वतीदेविकावेणुकाचया आत्रेयीगंगावैतरणीकाश्मीरीक्राप्दिनीचया
ह्लावनीचशतद्रूसाकल्माषाशशिनीतथा वेशिष्ठाचआयाप्याचसिंधु एमः
वत्सारुणातथा नाम्नाचैवत्रिसंध्याचतथामंदाकिनीपरा नैलकांद्याच १०

त्रा२

डीढिः

पाराचकुंकुभीनकुलीनतथा नीलगंधाचवोधाचपुष्करांचंद्रांशशिप्रभा श्रम
रिशप्रभासंचनैमिषंपुष्करंतथा आषाढीदिंडिभारतंभारभूतंवलाकु.
लम् हरिश्चंद्रपरंगुह्यंगुह्यमध्यमकेश्वरम् तथा श्रीपर्वतंसमोख्यातंजल्पे
श्वरमतःपरम् आम्रातकेश्वरंचैवमहाकालंतथैवच केदारमुत्तमंगुह्यंम
हाभैरवमेवच गयाचैवकुरुक्षेत्रंगुह्यंकनखलंतथा विमलेचंद्रहासंचमाहे
न्द्रंभीममष्टमम् वस्त्रा दरुद्रकोटिंश्चविमुक्तंमहालयम् गोकर्णंभद्रक
र्णंचमाहेंद्रस्थानमुत्तमम् छागलाण्डंद्विरंडंचककोटंमण्डलेश्वरम् काल
जरवनंचैवदेवदारुवनंतथा शंकुकर्णंतथैवेहस्थलेश्वरमतःपरम् एता
नघश्चतीर्थानिगुह्यक्षेत्राणिसर्वशः नानिसर्वाणिकुंभेस्मिन्विशंतुवै

मेरसैकराद्दशदिक्षु विकिरेत् ४

मेरसै २

शि० कलशास्समुद्रादिति मंत्रेण तत्र तीर्थान्यावाह्य देवं स्नपयेत् यजमानश्च शिल्पि
११ वर्गं यथाशक्ति पूजयेत् ततो गुरुर्बहिर्निर्गत्य सिद्धार्थक्षतपायसैस्त्रैवकामि
तिप्रागादि दिक्षु बलिं दत्वा च स्पदेवसमीपमागत्य त्रातारमिंद्रमित्यादि द
शलोकपालमंत्रैर्मंडपान्तर्दिक्षु रक्षां कृत्वा देवस्याग्रे चतुरो ब्राह्मणान्नुप
यज्ञायज्ञावोअग्नयेगिरागिरा चदक्षसे। प्रापचायामम्मृतंजा तवेदसंप्रियंमित्रंनसंशंशिषं वेशय स्वस्ति वाचयेत्तेभ्यश्च दक्षिणां दत्वा देवं स्नपयेत् अग्निमूर्द्धेति मूर्द्ध
यज्ञायज्ञावइतिकषायैः गायत्र्या गोमूत्रेण गंधद्वारामिति गोमयेन
मानस्तोकेइतिभस्मना तत्सवितुरिति गंधतोयेन ततः पंचकलशैः
पंचदेवतामंत्रैर्नमः शंभवेइतिप्रथमेन हंसः शुचिषद् इति द्वितीयेन यातेरुद्रेति तृतीयेन विष्णोरराटमिति चतुर्थेन ब्रह्मजज्ञानमिति पंचमेन संस्ना ११
हंसः शुचिषद्वसुरंतरिक्षसद्धोतावेदिषदतिथिर्दुरोणसत्। नृषद्वरसदृतसद्व्योमसदब्जागोजाऋतजाअद्रिजाऋतंबृहत् २

मि

प्रशन्नं जीवेति द्रवक्षिप्तपञ्चगव्यैः संशुद्ध्य वस्त्रेणाच्छाद्य द्वितीयवेद्यां भद्रं कर्णे
भिरिति मंत्रेण भद्रासनं निधाय तीर्णं वर्हिरिति प्रागग्रान् कुशानास्तीर्य
तत्र प्रणवेन देवं निधाय प्राङ्मुखमुदङ्मुखो भूत्वा कुंकुमारक्तेन सूत्रेण लिं
गमावेष्ट्य प्रतिमायां मुखं लिंगस्य च नेत्राणि सुवर्णशलाकया चित्रं दे
अर्द्धचैन ५ वानामिति कल्पयेत् ऊर्ध्वाधःपृथग्भूतं पक्ष्मपुटद्वयं च आकृष्णेनेति क
ल्पयेत् नेत्रमध्ये त्रिभागेन कनीनिकामपि कल्पयेत् तदानकश्चित्पुरत
स्तिष्ठेत् सुवर्णं पायसं भक्ष्यभोज्यमादर्शं च शीघ्रं दर्शयेत् ततः शिल्पी लो
हेनोल्लिखेत् गुरुर्मधुसर्पिर्भ्यामभ्यज्येमं गंगे इति मंत्रेणाभ्युक्ष्य ऽनमो
दाद्येकादशकलशैः स्नापयेत् यजमानः सुवर्णशलाकास्नानवस्त्रादिकं
च शिल्पिने दद्यात् स हिरण्यपाणिर्गुरवे दद्यात् गुरुस्तरस्यां भद्रासने दे
प्रतिमां वक्त्रे पुनर्मृदादिकलशोदकं किंचित्स्थापयित्वा नेत्रे उल्लिख्य तेन स्नापयेत् २ वेद्यां १

ॐ ह्लीं पशु हुं फट्। पाशुपतास्त्रमंत्रः। ॐ हुं फट् हृदयाय नमः। श्लीं हुं फट् शिरसे स्वाहा। पं हुं फट् शिखायै वषट्। शुं हुं फट् कवचाय हुं। ॐ हुं फट् नेत्रत्रयाय वौषट्। फट् हुं फ(
ट् अस्त्राय फट्। इति षडंगन्यासानि। ध्यानमाह। मध्याह्नार्कसमप्रभं शशिधरं भीमाट्टहासोज्वलं त्र्यक्षं पन्नगभूषणं शिखिशिखाश्मश्रुस्फुरन्मूर्द्धजं। हस्ताब्जैस्त्रिशिखं स(
मुद्गरमसिं शक्तिं दधानं विभुं दंष्ट्राभीमचतुर्मुखं पशुपतिं दिव्यास्त्ररूपं स्मरेत्। वर्णलक्षं जपेन्मंत्रं जुहुयात् दशांशतः। गव्येन सर्पिषा मंत्री संस्कृते हव्यवाहने। शैवे पी(
ठे यजेद्देवं प्रागंगैरष्टमातृभिः।। इंद्रादिभिर्लोकपालैर्वज्राद्यैरायुधैस्ततः।। ७

कनिक्रदद्देवः पर्जन्योऽभिवर्षतु ५

शि· १२ वं स्थापयित्वा कलशेन समुद्रज्येष्ठा इति संस्नाप्य संपूज्य दूर्वाक्षतान् मूर्ध्नि क्षि
प्त्वा प्रार्थयेत् नमस्तेऽस्तु सुरेशानि प्रकृते विश्वकर्मणः प्रभाविताशेषज
गद्धात्री जन्मने मा नमो नमः त्वयि संपूजयामीशं नारायणमनामयम्
रहिताशेषदोषेण्य ऋद्धियुक्ता सदा भवेति ततो देवस्य दक्षिणे हस्ते प्रति
मावितस्तिमात्रमूर्णासूत्रं कनिक्रददिति मंत्रेण बध्नीयात् सर्वसत्त्वम
यं शांतं परं ब्रह्म सनातनम् त्वामेवालंकरिष्यामि त्वं वंधाभव तेन मे इति प
चतुर्दशसुमध्येस्थितैः ७ ठित्वा चतुर्भिः कलशैः स्नपयेत् इदमापः इत्याद्येन आपो देवीरिति द्विती
येन इमं मे गंगे इति तृतीयेन तच्चायामीति चतुर्थेन ततोऽग्निमूर्द्धा इत्यष्ट
पलमृत्तिकाकलशेन समुद्राद्र्मिरिति शुद्धोदकेन गंधद्वारामिति स णमः
प्तपलमितिगोमयेन वरुणस्योत्तंभनमसीति शुद्धोदकेन तत्सवितुरिति द्वादश १२

इदमापः प्रवहत यत्किंच दुरितं मयि। यद्वाहमभिदुद्रोह यद्वा शेपउतानृतं ४
म पुनः १ मानस्तोक इति वा २

पंच४

पलगोमूत्रकलशेन आपोहिष्ठेतिशुद्धोदकेन प्रसद्येतिमुष्टिसंमितभस्मकलशोद
केन मयोभुवइतिशुद्धोदकेन पयःपृथिव्यामितित्रिपलसंमितपंचगव्यकलशोदके
न देवीरापइतिशुद्धोदकेन आप्यायस्वेतिषोडशपलक्षीरकुंभेन तस्माअरंगमामवे
तिशुद्धोदकेन दधिक्राव्णइतिविंशतिपलसंमितदधिकुंभेन शुक्रज्योतिरित्युदकेन
घृतवतीतिसप्तपलघृतकुंभेन देवस्यत्वेतिजलेन मधुवातेतित्रिपलमधुकुंभे
न आपोअस्मानितिजलेन आयंगौरितित्रिपलशर्कराकुंभेन आपोहयद्बृ
हतीइत्युदकेन प्रक्षाल्यजज्ञानजज्ञावइतिवस्त्रेणसंमार्ज्यसुगंधतैलेनाभ्यज्य
द्रुपदादिवेतियवशालिगोधूममसूरविल्वचूर्णैरुद्वर्त्य यातेरुद्रशिवातनूरि
तियक्षकर्दमेनानुलिंपेत् यक्षकर्दमस्तु कस्तूरिकायाद्वौभागौचकुंकुमस्यचा द्वौभागौचा
चंदनस्यत्रयोभागाः शशिनस्त्वेकएवहियक्षः ततोजरामास्यानुलिप्यमा

कपूर १ त्वारः २

यज्ञायज्ञावोअग्नयेगिरागिराचदक्षसे। प्रप्रवयममृतंजातवेदसंप्रियंमित्रंनसंशिषं ४

अप्स्वग्ने सधिष्टव सौषधी रनुरुध्यसे। गर्भे संजायते पुनः २

अपामसोम मता अभूम अगन्मज्योति ... देवान् किं नूनमस्मान्कृणवद् रातिः किमु धूर्तिरमृत मर्त्यस्य १

स्यापिततातिरिक्तेन १

स दिं २

शि० न स्तोके प्रतद्विष्णुरितिकलशद्वयेन स्नापयित्वा अपामसोममिति पंचामृतेन ५

२३ राजा वरुणोनुमन्यतां विप्रायथा संतेपयांसि आप्यायस्वमंतमसोमविश्वा

भिरूतिभिः अप्स्वग्नेसधिष्टइतिपंचभिः क्षालयेत् गंधद्वारामितिगंधोदकेन ५

४ युञ्जाय यज्ञाइतिपंचपल्लवकषायकलशेन या ओषधीरित्योषधीकलशेन

ओषधीः प्रतीतिसिंतिपुष्पकलशोदकेन शंनापृथिवीतिशांत्युदककलशे होमकलशेन ५

न याः फलिनीरितिफलकलशोदकेन हिरण्यगर्भइतिसुवर्णोदकेन

हविष्मतीरितिमृगोदकेन धान्यमसीतिधान्योदकेन सहस्राक्षेणेतिसह

स्रधारकलशेन यादिव्याइतिसर्वौषधिजलेन नमोस्तुसर्पेभ्यइतिपल्लवो

दकेन ब्रोव्यरव्यदितिरत्नोदकेन इमंमेगंगेइतितीर्थोदकेन पुनरष्टभिः रामः

कलशैः पूर्वकल्पितैः समुद्रसंज्ञितैः स्नापयेत् कयानश्चित्रइतिक्षारोदकेन २२

ओषधीः प्रतिमोदध्वं पुष्पवतीः प्रसूवरीः। अश्वाइव सजित्वरीर्वीरुधः पारयिष्णवः ५

४ हविष्मतीरिमा आपो हविष्मा आविवासति। हविष्मान्देवो अध्वरो हविष्मां अस्तु सूर्यः

अ २

लवणक्षीरतोयाश्च दधिमण्डोदकास्तथा घृतमण्डोदकाश्चैव सुरोदश्च नराधिप १ नद्यश्च इक्षुरसो ... क्षारजल १

इक्षुश्च तथा स्वादूदकश्च यः गर्भोदकः सप्तायैस्त्वामभिषिञ्चन्तु पार्थिव २ इतिराज्याभिषेकदीधितुत्तम २

देवंवर्हिर्वारितीनामध्वरस्तीर्णमश्विभ्यां मूर्णम्रदाः सरस्वत्स्योनमिंद्र ॥ तेसदः ईशायेमन्विर्थेराजानं । वर्हिषादधादिंद्रियंवसुवनेवसुधेयस्यव्यंतुयजा २

धनवनीभुवनानामभिश्रियोर्वीपृथ्वीमधुदुधेसुपेसा । द्यावापृथिवीवरुणस्यध मेंणाविष्कभितेअजरेभूरिरेतसा १

अशोकपत्र दूधु १

पाकरि मदिरास्थानेसैंधवदुग्धु २

असुत्त्वंतमितिअशोकपल्लवेन तत्त्वायामीतिआम्रेण वायोपैत्रइतिचूतपल्लवेन ५

पंचत्रिंशत्मध्येस्थितेरिसर्थः ३ ... ४ स्रां २२

वरगद्दु ५

आप्यायस्वेतिक्षीरकुंभेनादधिक्राव्णाइतिदध्नः घृतवतीतिघृतस्य पयःपृथि वीमितीक्षुरसस्य देवंवर्हिरितिसुरोदकस्य स्वादिष्ठयेतिदूर्वोदकस्य सरस्वतीया म्नामितिदर्भोदकस्य पुनर्दशभिःपल्लवैर्लोकपालकलशैःस्नापयेत् तत्र त्राता रमितिकदंबपल्लवकुंभोदकेन त्वंनोअग्नइतिशाल्मलीपल्लवेन सुगंनुःपंथा मितिजंबूपल्लवेन वयंसोममितिवटपल्लवेन तमीशानमितिबिल्वपल्लवे न नमोस्तुसर्पेभ्यइतिनागपल्लवेन ब्रह्मजज्ञानमितिपलाशपल्लवेन ततः सुमंगलघोषैश्चतुर्भिःकुंभैरेकेनवाकुंभेनदेवंस्नापयित्वा सुगंधिनासितवस्त्रे णाप्रमृज्य विश्वतश्चक्षुरितिसकलीकृत्यदेवमावाहयेत् एह्येहिभगवन्विष्णो लोकानुग्रहकाम्यया यज्ञभागंगृहाणेमंवासुदेवनमोस्तुते हिरण्यवर्णामिति पाद्यमर्घ्यम् विष्णोराटमित्याचमनीयम् त्र्यंबकमितिचंदनादि वेदाहमित्युपवीत

उत्पवकारसु २

मिंदु ४

जमुनी ५

वल्ली ६

पान ६

स

सरस्वतीयोन्यांगर्भमंतरश्वि भ्यांपत्नीसुकृतंबिभर्ति । अपा छंवरुणेनसाम्नइंद्रंश्रियै जनयन्नप्सुराजा २

छिउल ५

विश्वतश्चक्षुरुतविश्वतोमुखोविश्वतोबाहुरुतविश्वतस्पात् । संबाहुभ्यांधमतिसंपतत्रैर्द्यावाभूमीजनयन्देवएकः ३

विष्णोरराटमसिपाद्यं ३ विराजो दोहः । अर्घ्यं अर्घ्यं । ३ आपस्य० समुद्रं० मधुपर्कः । ३ मधुवाता० मधुनो ॥ ... मधवयं । ० आचमनीयं ० ३ आ मागन्यशसं० गां गौ ३ मातारुद्राणां० देवतांगेषडंगन्यासः स्यात्सकलीकृतिः ३

अभिवस्त्रा सुवसनान्यर्षाभि धेनुः सुदुघाः पूयमानः॥ अभि चन्द्रा भर्तवे नो हिरण्याभ्यश्वान्रथिनो देव सोम १

मंगलघोषेण मंगलसूक्तेन च ५

शि· अभिवस्त्रेति वस्त्रम् वेदाहमित्युत्तरीयम् इदं विष्णुरिति पुष्पम् धूरसीति धूपम्
२४ चन्द्रमा मनस इति दीपम् अन्नपत इति नैवेद्यम् आचमनं पुष्पांजलिं दत्वा प्रार्थनां
चकृत्वा स्नानवस्त्रनैवेद्यादिकं शिल्पिने दद्यादिति देवस्नपनविधिः अथ देवपु
सहस्रशीर्षेत्यादि ५ रुषसूक्तेन स्तुत्वा उत्तिष्ठोत्तिष्ठ गोविंद त्यज निद्रां जगत्पते त्वयि सुप्ते जगत्सु
प्तमुत्थिते चोत्थितं जगत् इति तमुत्थाप्य रथमारोप्य प्रासादं प्रादक्षिण्येना नी प्राङ्मुखं ६
य यागमंडपपश्चिमद्वारी कृत्वा तेन प्रवेश्य वेद्याः पश्चिमभागे उपवेश्य मधु साधु भवानास्तामित्यादि मधुप
पर्कं कुर्यात् ततो कुशानास्तीर्य तदुपरि शय्यामास्तीर्य वेद्याः पूर्वादि दिक्षु र्कान्तं विवाहविधिं कुर्यात् ६
वेद्यां ५ विष्णु मधुसूदन त्रिविक्रम वामन नामान्ते यादि कोणेषु श्रीधर हृषिकेश पद्म
नाभ दामोदरांश्च पूजयेत् शिवादिप्रतिमायां तु नमः शंभवायेति शय्यां ति यां ग्रामः
विश्व भवं सर्वमीशानं पशुपतिं रुद्रमुग्रं भीमं महान्तं सं च पूर्वादिक्रमात्पूजयेत् २४

ना ३ ख्या २
ॐ नमो नारायणायेति विष्णुं शय्यायां निवेशयेत् २

शय्यायां देवं शापयित्वा १ फरम२ नीनि चतुर्दिक्षु पाददिशारहितं पाशंकुंभसहितं १

ततः श्रीभिर्वस्त्रैर्देवमाच्छाद्य देवस्य शिरोदेशभूमौ सहिरण्यं पनिद्राकलशमेपो देवी रुद्रायं प्रतिष्ठाप्याय स्वेतिमधुसर्पिभ्यां देवमभ्यज्य या ते रुद्रेति तैलसर्षपैरुपलि प्य गंधादिनाभ्यर्च्य वृहस्पते परीति सितपैरिसरं दद्यात् अत्र देवस्य वृहस्पते प रीति मंत्रेण कंकणबंधनमित्येके ततो देवस्य पादनाभिवक्षःशिरस्सु विश्व तश्चक्षुरित्यालंभनम् ततस्तद्दक्षिणपार्श्वे क्षत्रं व्यजनं चवरं रणदेशे पादुके पार्श्वयोः शांतिकुंभौ आसनदर्पणघंटा भक्ष्य भोज्य जलपात्रादिकं च देव स्य पुरतः स्थापयेत् ततो भस्म दर्भ तिलैर्देवस्य परितो रक्षार्थं प्राकारत्रयं कृ त्वा मंडपाद्बहिर्गत्वा प्रतिदिशं लोकपालेभ्यो गंधादिपूर्वकं बलिं दद्यात् भूतेभ्य श्च त्वंवक मिति बलिमंत्रस्तु पूर्वादिग्वासिभ्यो दिक्पतिभ्यो दिग्भूताधिपतिभ्यो दिग्भूता

अग्नये अष्टम यित्वाक्षिपेत् ३

अद्भना ४

शि० दिङ्नाथदिक्क्षेत्रपालेभ्यो नमः इत्येवं प्रतिदिशम् ततः आचम्य होमं कुर्यात् तद्यथा
१५ ॐ परायविद्यात्मने स्वाहेति विल्वैः अन्यदेवतायां शिवात्मने इत्यादि ऊहः अनेना
ष्टोत्तरसहस्रमष्टोत्तरशतमष्टाविंशतिरष्टौ वा तिलैर्यवैर्वा प्रत्येकं कृत्वा प्रतिमा
यां न्यासान्कुर्यात् अं पादयोः उं हृदये मं ललाटे इति प्रणवं न्यसेत् भूः पादयोः
भुवः हृदये स्वः ललाटे इति व्याहृतीन्यसेत् अं तालुके आं मुखे इं दक्षिणनेत्रे ईं
वामे उं दक्षिणश्रवणे ऊं वामे ऋं दक्षिणगंडे ॠं वामगंडे लृं दक्षिणनासा
पुटे ॡं वामे एं ऊर्ध्वदशनेषु ऐं अधोदशनेषु ओं ऊर्ध्वोष्ठे औं अधरे अं ल
लाटे अः जिह्वायाम् यं त्वचि रं चक्षुषोः लं नासिकायाम् वं दशनेषु शं श्रो
त्रयोः षं उदरे सं कटिदेशे हं हृदये क्षं नाभ्यां पं फं वं भं मं दक्षिणबाहौ तद एम०
१५

ने ३ तलिंगे १

दृक्ष१

दधनवामे० टठडढणांजंघायाम् चछजझञवामायाम् कखगघङ·सर्वांगु
लीषु इतिमातृकान्यासः रविचंद्राभ्यांनमोनेत्रयोः भौमायहृदये बुधाय
स्कंधे बृहस्पतयेजिह्वायाम् शुक्रायलिंगे शनैश्चरायललाटे राहवेपायोः
४ इतिग्रहान्यासः केतुभ्यांकेशेषु रोहिणीभ्योहृदये मृगशिरसशिरसि आर्द्रायैकेशेषु पुन
र्वसवेललाटे पुष्यायमुखे श्लेषाभ्योनासायाम् मघाभ्योदंतेषु पूर्वाफा
ल्गुनीभ्योदक्षिणश्रवणे उत्तराफाल्गुनीभ्योवामे० हस्तायहस्तयोः
चित्रायेदक्षिणभुजे स्वात्यैवामे विशाखाभ्योनुराधाभ्यःस्तनयोः ज्येष्ठा
भ्योदक्षिणकुक्षौ मूलायवामे० पूर्वाषाढाभ्यःकटिपार्श्वयोः उत्तराषाढा
भ्योलिंगे श्रवणायधनिष्ठाभ्योवृषणयोः शतभिषाभ्योनेत्रे० पूर्वाभा
द्रपदाभ्यऊर्वोः उत्तराभाद्रपदाभ्योगुल्फयोः रेवतीभ्योश्विनीभ्योजंघयोः

हृदि॥४

इति नक्षत्रन्यासः १

शि· भरणीभ्यः कृत्तिकाभ्यः पादयोः ध्रुवायनाभ्याम् सप्तर्षिभ्यः कंठे मातृमंड
२६ लायकटिदेशे विष्णुपदेभ्यः पादयोः नागवीथ्यो अगवीथ्ये वनमालायाम्
ताराभ्यो रोमकूपेषु अगस्त्याय कौस्तुभे इति ग्रहादिन्यासः चैत्राय नमः
शिरसि वैशाखाय मुखे ज्येष्ठाय हृदये आषाढाय श्रावणाय स्तनयोः
भाद्रपदाय उदरे आश्विनाय कट्याम् कार्त्तिकाय मार्गशीर्षाय ऊर्वोः
पौषाय माघाय जंघयोः फाल्गुनाय पादयोः संवत्सराय परिवत्सराय
इडावत्सराय युवत्सराय नम इति दक्षिणोर्द्धात्सव्यादक्षिणेपन चतुर्षु बाहुषु पर्व
तेभ्यो नमः संधिषु ऋतुभ्यो लिंगेषु अहोरात्रेभ्यो स्थिषु क्षणाय कालाग्नि
काष्ठायै २ यणेमसु कृताय मुखे त्रेताय हृदये द्वापराय नितंबे कलये पादयोः वि राम:
षुवते सर्वांगुलीषु इति कालन्यासः ब्राह्मणाय मुखे क्षत्रियाय बाह्वोः २६

मन्वंतरेभ्यो बाह्वोः परयपरार्द्धाय जंघयोः महाकल्पाय शरीरे उदगयनाय दक्षिणायनाय पादयोः २

वैश्यायऊर्वोः शूद्रायपादयोः शंकरजेभ्यःपादाग्रे अनुलोमजेभ्यःसर्वांगसं
धिषु गोभ्योमुखे अजाभ्यः अविकाभ्यहस्तयोः ग्रामपशुभ्योऽरण्यपशुभ्यःऊ
१७३ र्वोः इतिवर्णन्यासः मेघेभ्यःकेशेषु अभ्रेभ्योरोमसु नदीभ्यःसर्वगात्रेषु
समुद्रेभ्यःकुक्षौ शैलेभ्यः इतितोयन्यासः ऋग्वेदायशिरसि यजुर्वेदायदक्षिणभुजे
सामवेदायवामे॰ सर्वोपनिषद्भ्योहृदये इतिहासपुराणेभ्यःजंघयोः अथ
र्वांगिरसेभ्योनाभौ कल्पसूत्रेभ्यःपादयोः व्याकरणायवक्त्रे तर्केभ्यःकंठे
मीमांसायैनिरुक्तायहृदये छंदःशास्त्रेभ्योज्योतिःशास्त्रेभ्योनेत्रयोः गी
तशास्त्रेभ्योभूतशास्त्रेभ्यःश्रोत्रयोः आयुर्वेदायदक्षिणभुजे धनुर्वेदाय
वामे॰ योगशास्त्रेभ्यःहृदये नीतिशास्त्रेभ्यःपादयोः बृहस्पतंत्रायनमः
ओष्ठयोः इतिविद्यान्यासः दिवेमूर्ध्नि सूर्यलोकाय॰चंद्रलोकायनेत्रयोः

शि॰ अनिललोकाय घ्राणयोः व्योम्ने नाभ्यां समुद्रेभ्यो वस्तिदेशे पृथिव्यै पादयोः
१८ इति वैराजन्यासः हिरण्यगर्भाय शिरसि कृष्णाय केशेषु रुद्राय ललाटे
यमाय भ्रूकुसा अश्विभ्यां कर्णयोः वैश्वानराय मुखे मरुद्भ्यो घ्राणे
वसुभ्यः कंठे रुद्रेभ्यो दन्तेषु सरस्वत्यै जिह्वायाम् इंद्राय दक्षिणभुजे बल
येवामे० प्रह्लादाय दक्षिणस्तने विश्वकर्मणे वामस्तने नारदाय दक्षि
णकुक्षौ अनंतादिभ्यो वामकुक्षौ वरुणाय हस्तयोः मित्राय पादयोः
विश्वेभ्यो देवेभ्य ऊरुमध्ये पितृभ्यो जानुमध्ये जक्षेभ्यो जंघयोः राक्षसे
भ्यो गुल्फयोः पिशाचेभ्यः पादयोः असुरेभ्यः पादयोः विद्याधरेभ्यः पार्ष्ण्योः
ग्रहे २ प्रेतेभ्यः पादतलयोः गुह्यकेभ्यो गुदे पूतनादिभ्यो नखेषु गंधर्वेभ्य ओष्ठयोः एमः
कार्त्तिकेयाय गणेशाय कटिपार्श्वयोः इति देवयोनिन्यासः मत्स्याय मूर्ध्नि १८

पत्रे ४

वाकुपुर

कूर्मायपादयोः नृसिंहायललाटे वाराहायजंघयोः वामनायमुखे परशुरा
मायहृदि रामायवामभुजे कृष्णायनाभ्याम् बौद्धायकुक्षौ कल्किनेजानु
नि केशवायशिरसि नारायणायमुखे माधवायग्रीवायाम् गोविंदाय
बाह्वोः विष्णवेहृदये मधुसूदनायपृष्ठे त्रिविक्रमायकक्षाम् वामनायज
ठरे श्रीधरायहृषीकेशायजंघयोः पद्मनाभायगुल्फयोः दामोदरायपा
दयोः इतिमूर्त्तिन्यासः अश्वमेधायमूर्द्ध्नि नरमेधायललाटे राजसूया
यमुखे गोमेधायकंठे द्वादशायहृदि अहीनेभ्योनाभौ सर्वजितेभ्योद
क्षिणकक्षाम् सर्वमेधायवामकक्षाम् अग्निष्टोमायलिंगे अतिरात्रा
यवृषणयोः अप्तोर्यामायऊर्वोः षोडशिनेजान्वोः उक्थायदक्षिणजं
घा[illegible]याम् वाजपेयायवामायाम् अत्यग्निष्टोमायदक्षिणबाहौ

शि॰ चातुर्मास्यायवामे सौत्रामण्यैपहस्तेषु पशिवष्टिभ्योंगुलीषु दर्शपौर्णमासाय
१८ नेत्रयोः सर्वेष्टिभ्योरोमकूपेषु स्वाहाकारायवषट्कारायस्तनयोः पंचम
हायज्ञेभ्यःपादांगुलीषु आहवनीयायमुखे दक्षिणाग्नयेनमःहृदये गा
र्हपत्यायनाभौ वेद्यै उदरे प्रवर्ग्यायभूषणेषु सवनेभ्यःपादयोः इध्मे
भ्योवाङ्कुषु दर्भेभ्यःकेशेषु इतिक्रतुन्यासः अथमूलमंत्रन्यासः आयु
धन्यासः शक्तिन्यासः अंगन्यासः इतिसाधारणाःसर्वत्र वैष्णवमधि
कृत्यतूच्यंते धर्म्मायमूर्ध्नि ज्ञानायहृदि वैराग्यायगुह्ये ऐश्वर्यायपादयोः
वज्रायेशिरसि शार्ङ्गायमस्तके मुशलायदक्षिणभुजे हलायवामे
चक्रायनाभ्याम् जठरपृष्ठेच शंखायलिंगेवृषणेच गदायैजंघयोः
जानुनोश्च पद्मायगुल्फयोःपादयोश्च वज्रायशक्तये दंडायखड्गा रा॰
१८

यो हृदयं२

य·पाशाय·ध्वजाय·अंकुशाय·त्रिशूलाय·चक्राय·पद्मायेतिशिवे इत्यायुधन्या
सः लक्ष्म्यैललाटे सरस्वत्यैमुखे रत्यैगुह्ये प्रीत्यैकंठे कीर्त्यैदिक्षु शान्त्यैहृदि
तुष्ट्यैजठरे पुष्ट्यैसर्वत्र इतिशक्तिन्यासः मूलमंत्रस्यहृदयेनमः शिरःशिर
सि शिखाशिखायाम् कवचंसर्वत्र नेत्रंनेत्रैकरयोः अस्त्रंदक्षिणस्तनयोः (वाम)
श्रीवत्साय उरसिकौस्तुभाय कंठेवनमालायै इत्यंगन्यासः ॐपादयोः
नजा[illegible]नोः मोगुह्ये भनाभ्याम् गहृदये वकंठे तेमुखे वानेत्रयोः सुभाले
देमूर्ध्नि वादक्षिणपार्श्वे यउदरे० इतिद्वादशाक्षरन्यासः प्रतिमायांजीव
न्यासः तत्रतेजोभावयित्वाबुद्धीन्द्रियकर्मेन्द्रियनमः प्राणपंचकाहंकारशब्द
तन्मात्रादिकंसर्वंसंयोज्य पुरुषभावंसंभावयित्वासर्वसाक्षिणंचभावयित्वा
तत्रैतत्वत्रयंन्यसेत् तद्यथा आत्मतत्वायनमः आत्मतत्वाधिपतयेपादयोः

ब्रह्मणेनमः१

शि॰ विघानत्वायनमः विघानत्वाधिपतयेविघ्नवेनमः हृदये शिवनत्वायेनमः शि धिपत१
१९ वनत्वाधिपतयेरुद्रायनमः शिरसीति अथगायत्रीन्यासः सूर्यस्थानपादांगु
ष्ठयोः त्सगुल्फयोः विजंघयोः तुजानुनोः वंऊर्वोः रेगुह्ये णिंवृषणयोः
यंकटिदेशे भनाभौ र्गोजठरे देस्तनयोः व्हृदये स्यकंठे धीवदने मताल्रुदे
शे हिनासिकाग्रे धिचक्षुषोः योभ्रूमध्ये योललाटे नःपूर्वदिशि प्रदक्षिण
दिशि चोपश्चिमदिशि दउत्तरदिशि यात्मूर्ध्नि तत्सर्वत्र तत्सवितुर्हृदये वरे
ण्यंशिरसि भर्गोदेवस्यधीमहिकवचे धियोयोनःनेत्रयोः प्रचोदयादस्त्रे
इतिगायत्रीन्यासः अथमंत्रन्यासः अग्निमीडेपादयोः इषेत्वागुल्फयोः
शन्नोजान्वोः बृहद्रथंतरेऊर्वोः स्वस्तिनःजठरे दीर्घायुत्वायहृदये श्रीश्च नमः
तेकंठे त्रातारंवक्त्रे त्र्यंबकंस्तनयोर्नेत्रयोश्च मूर्द्धानंमूर्ध्नि अथद्वादशाक्ष १९

शिखायां ४

णा
र्ऽेनारायणस्यमूर्त्तिन्यासः ॐकेशवायशिरसि ननारायणायमुखे मोमा
धवायग्रीवायाम् भगोविंदायकंठे गविष्णवेपृष्टे वंमधुसूदनायकुक्षौ ने
त्रिविक्रमायकेसाम् वावामनायजंघयोः सुश्रीधरायगुल्फे देहृषीकेशा
यदक्षिणे वापद्मनाभायवामपादे यदामोदरायदक्षिणे श्रांङ्कुहृदयाय
नमःहृदये श्रींविष्णवेशिरसि ब्रह्मणेशिखायाम् ध्रुवायकवचे चक्रिणे
नमःअस्त्रायफट् श्रं हस्तयोर्नमःशंभवायगायत्रीदक्षिणनेत्रे विजया
यनमःसावित्रीवामनेत्रे चक्रिणेचक्ररूपायपिंगलास्त्रेदिक्षु इत्यष्टाग
विष्णुमंत्रन्यासः सहस्रशीर्षापादयोः पुरुषएवंजंघयोः एतावानस्य
जानुनोः त्रिपादूर्ध्वंऊर्वोः ततोविराडजायत तस्माद्यज्ञात्कसाम् तस्मा
द्यज्ञात्सर्वहुतनक्षचेनाभ्याम् तस्मादश्वाहृदि तंयज्ञस्तनयोः यत्पुरुषंवाक्षौः
१४३

शि॰ ब्राह्मणोस्यमुखेचंद्रमामनसश्चक्षुषोः नाभ्याआसीत्कर्णयोः यत्पुरुषेणभ्रु
२० वोः सप्तास्यतिभाले यज्ञेनशिरसि अग्नःसंभृतःहृदये वेदाहंशिरसिप्र
जापतिःशिखायाम् योदेवेभ्यःकवचे रुचंब्राह्मंनेत्रयोः श्रीश्चतेअस्त्रे इ
तिपुरुषसूक्तादिन्यासः अथशिवस्यपंचब्रह्मन्यासः अंगुष्ठयोरीशानम्
तर्जन्योस्तत्पुरुषं मध्यमयोरघोरम् अनामिकयोर्वामम् कनिष्ठिक
योःसद्योजातं ततःकनिष्ठिकयोःहृदयम् अनामिकयोःशिरः मध्यम
योःशिखा तर्जन्योःकवचम् अंगुष्ठयोरस्त्रंविन्यस्यपूरेणतेजसासंयो
ज्यकवचेनावगुंठ्यसर्वकर्मसुनियोजयेत् आचमनसर्वत्र इत्थंदेवस्य
न्यासंकृत्वालिंगमुद्रांबध्वाईशानःसर्वविद्यानामीश्वरःसर्वभूतानांब्रह्मा ए॰कः
ब्रह्मणोऽधिपति१ धिपतिर्ब्रह्माशिवोमे अस्तुसदाशिवोम् इतिमंत्रेणेशानमुष्ठिवध्नीयात् २०

ततोंगुल्यग्रैरुद्रमुद्रयामूर्द्ध्नि तत्पुरुषायविद्महे महादेवायधीमहि तन्नोरुद्रः
प्रचोदयादिति एवंतर्ज्जन्यंगुष्ठयोगात्तत्पुरुषंमुखे अघोरेभ्योथघोरेभ्योघोरघो
रतरेभ्यस्सर्वेभ्यः सर्वसर्वेभ्योनमस्ते अस्तुरुद्ररूपेभ्यः इतिमध्यमांगुष्ठयोगेन
हृदघोरंवामदेवायनमोज्येष्ठायनमःश्रेष्ठायनमोरुद्रायनमःकालायनमः
कलविकरणायनमोवलायनमोवलविकरणायनमोवलप्रमथनायनमः म५
सर्वभूतदमनायनमोमनोन्मनायनमइत्यंगुष्ठानामिकायोगेनगुह्ये सद्यो
जातंप्रपद्यामिसद्योजातायवैनमोनमः भवेभवेनातिभवेभवस्वमांभवो
द्भवायनमइतिकनिष्ठिकांगुष्ठयोगेनपादावारभ्यमस्तकांतंयावन्मूर्तिव्या
पकत्वेनव्यापकंन्यसेत् ततईशानःसर्वविद्यानांनमइतिशशिनमुपरितन्मू
र्द्ध्नि ईश्वरःसर्वविद्यानामितिकल्पितंचंद्रोभयदलेपूर्वमूर्द्ध्निब्रह्मणोधिपतिर्ब्र

वि२

इति लिनीं २ ॥

शि॰ लेनमंइष्टां दक्षिणमूर्द्धि शिवो मे अस्तु नमइति मरीच्यामुत्तरमूर्द्धि सदाशिवो
२१ नमइति ज्वालिन्यां पश्चिममूर्द्धि ततस्तत्पुरुषाय विद्महे नमइति पूर्ववक्त्रे शांतिं म
हादेवाय धीमहि इति दक्षिणवक्त्रे विद्याम् तन्नो रुद्रः इत्युत्तरवक्त्रे प्रतिष्ठाम् प्रचोदया
दिति पश्चिमवक्त्रे धृतिमिति तत्पुरुषकलाचतुष्टयन्यासः ततो घोरेभ्यो नमइति
तमां हृदये अघोरेभ्यो नमइति रजामुरसि घोरतरायै स्कंधयोः घोरतरेभ्यो नि मोह
द्रायै नाभौ सर्वेभ्यः सर्वव्याध्यै कुक्षौ सर्वसर्वेभ्यः मृत्यै च पृष्ठे नमस्ते अस्तु
स्तुधायै वक्षसि रुद्ररूपेभ्यस्तृष्णायै उरसि इत्यष्टावघोरकलाः वामदेवाय
नमइति रजां गुह्ये ज्येष्ठाय नमइति रक्षां लिंगे श्रेष्ठाय नमइति रतिं दक्षि
णोरौ रुद्राय नमइति काल्यां वामोरौ कालाय नमइति कामां दक्षिणजानौ
कलविकरणाय नमइति संजीविन्यै वामजानौ बलविकरणाय क्रियायै द ए॰म॰ २१

यनमइति१ म६

क्षिणजंघायाम् वलाहैध्यै(वा)मजंघायां वलच्छायायै दक्षस्फिचिं प्र[..]मयना
[..]यनाम धात्रीं वामस्फिचिं सर्वभूतदमनायनमइति भ्रामरीं केसाम् नमोनम
इति शोषणीम् दक्षिणपार्श्वे उन्मनायनमइति ज्वरां वामपार्श्वे इति त्रयोदश
कलाः सद्योजातंप्रपद्यामिनमइति सिद्धिं दक्षिणपादे सद्योजातायनमइति
ऋद्धिं वामपादे भवेनमइति (दीप्तिं) दक्षिणपाणौ अभवेनमइति लक्ष्मीं वामपाणौ
नातिभवेनमइति मेधां नासायाम् भवस्वमां नइति कांतिं शिरसि भवनमइ
ति स्वधां दक्षिणबाहौ (धाः) उद्भवायनमइति प्रभां वामबाहौ इति सद्योजातक
लाष्टकम् ततस्त मा: सर्वाः कलाश्चत्र विंशतिं इति कलान्तरन्यासभावनां कुर्या
मुद्राश्च प्रदर्श्य विद्यादेवं हंसः पाघ हंसः हंसैति हृदयादिन्यासं कुर्यात् अथ नृसिं
ह नृसिंह उग्ररूप ज्वल ज्वल स्वाहा इति मंत्रः नारसिंही यदा स्यात्तदा त्वधिवास

संर

पू ४

शि॰ निशागमे कृत्रिमं वायसाक्षाद्वापशुं दत्वा बलिं हरेत् एवं न्यासं कृत्वा परमेष्ठि
२२ नं नमस्कृत्य निद्रामावाहयाम्यहम् मोहिनीं सर्वभूतानां मनोविभ्रमकारिणीं
विरूपाक्षे शिवेशान्ते आगच्छ त्वं तु मोहिनी वासुदेवहिते कृष्णे कृष्णांबरविभू
षिते आगच्छ सहसा जस्त्वं सुप्तसंसारमोहिनि सुप्तुस्वसहरे देवि कुमार्यै कौं
तमानसे श्रमनिश्वासनां वाद्य आगच्छ भुवनेश्वरि नमः सत्वरजौ पेते आ
गच्छ त्वरचारिणि मनोबुद्धिरहंकारः संसारं त्वं सरेस्वनी शब्दस्पर्शश्च रू
पं च रसो गंधश्च पंचमः आगच्छ गृहसंक्षिप्य मोहपाशनिबंधिनि भवस्या
त्पत्तिहेतुस्त्वं यावदाभूतसंप्लवम् भुवः कल्पांतसंध्यायां वससे त्वं चराचरे
भोगिशय्या प्रसुप्तस्य वासुदेवस्य शासने त्वं प्रतिष्ठासि वै देवि मुनियोनिस एमः
मुद्भिते पितृदेवमनुष्याणां स[illegible]यक्षोरगरक्षसाम् पशुपक्षिमृगाणां च या २२

हृ २

गमायाविवर्द्धिनि वसुसेसर्वसत्वेषुमाते वह्निनकारिणि एहिसावित्रिमूर्त्तिःत्वंचन्द्र
सुर्य्यास्थानगोचरे विश्वनामापुरेदेविकंठेचोत्कंठितावशी प्रतिभावयमांसर्वा
मान्त्वद्देविसुंदरि इदमर्घ्यंमयादत्तंपूजेयंप्रतिगृह्यताम् उपप्रागानपरमंय
दितिमंत्रेणयन्त्रस्याःपूजाविधेःस्मृतः निद्राकलशेनिद्रांपूजयित्वालोकपालमा
तृक्षेत्रपालभूतेभ्योवलिंदत्वास्यांप्रदेवंशय्यानःप्राच्यांसर्वतोभद्रंपूजयेत् वि
स्मृश्चेद्वादशारेचक्रेमध्येष्टदलेम पद्मेमूलमंत्रेणदेवंनिवेशयेत् ॐकुंहृद
यायनमः इतिकर्णिकायांहृदयंपूजये विष्णवेनमः इति शिरःपूर्वपत्रेब्रह्मणाय
नमः इति शिखादक्षिणे ध्रुवायनमः इति कवचंपश्चिमेचक्रिणेनमः इति फट् अ
स्त्रमुत्तरे शंभवायनमः इति गायत्रीमाग्नेयदले विजयायनमः सावित्रीमै
शानदले ज्योतिरूपायनमो नैर्ऋत्ये चक्रिरूपायनमः पिंगलांत्त्ववायव्ये

श्रेष्ठप्रागादि १ गदायै २

शि॰ २३ इतिगर्भावरणम् आशासुपूर्वादिक्रमेणकेशवनारायणमाधवगोविंदविष्णु
मधुसूदनत्रिविक्रमवामनश्रीधरहृषीकेशपद्मनाभदामोदरइतिद्वादशमूर्त्ती तीः
यःपूजयेदितिद्वितीयावरणम् प्रागादितःखड्गायनमः चक्रायनमः शंखाय
नमः पद्मायनमः हलायनमः मुशलायनमः शार्ङ्गायनमइतितृतीयावर
णम् अथमूर्त्तीशाः पृथिवीमूर्त्तयेनमः पृथिवीमूर्त्यधिपतयेसर्वायनमः
अग्निमूर्त्तयेनमः अग्निमूर्त्यधिपतयेपशुपतयेनमः यजमानमूर्त्तयेनमः
यजमानमूर्त्यधिपतयेउग्रायनमः अर्कमूर्त्यधिपतयेरुद्रायनमः जलमू
र्त्तयेनमः जलमूर्त्यधिपतयेभवायनमः वायुमूर्त्तयेनमः वायुमूर्त्यधिप
तयेईशानायनमः इंदुमूर्त्तयेनमः इंदुमूर्त्यधिपतयेमहादेवायनमः खमू णमः
र्त्तयेनमः खमूर्त्यधिपतयेभीमायनमः इत्यष्टौमूर्त्तयस्तदधिपांश्चार्चयेत् २३

अर्कमूर्त्तयेनमः ४

वैष्णवमेवं पंचैव मूर्त्तयः तत्र पूर्वे पृथिवीमूर्त्तये नमः पृथिवीमूर्त्त्यधिपतये वासुदेवाय दक्षिणे जलमूर्त्तये नमः जलमूर्त्त्यधिपतये संकर्षणाय नमः पश्चिमे अग्निमूर्त्तये नमः अग्निमूर्त्त्यधिपतये प्रद्युम्नाय नमः उत्तरे वायुमूर्त्तये नमः वायुमूर्त्त्यधिपतये अनिरुद्धाय नमः मध्ये खमूर्त्तये नमः खमूर्त्त्यधिपतये नारायणाय नम इति शैवे पंचमूर्त्तिपक्षे ब्रह्मविष्णुरुद्रेश्वरसदाशिवा एवं मूर्त्तिपाः इंद्रादयस्तु सर्वत्र पूजनीयाः ततआचार्यः क्रमेण पलाशोडुंबराश्वत्थापामार्गशमीसमिधां प्रत्येकं द्वादशसहस्रं षट्त्रीणि पञ्चसहस्रमष्टशतं वा हिरण्यगर्भ इति कुंडसमीपे संस्थाप्य शांतिकपौष्टिके मंत्रैर्यथाविभागं सन्न्यान्विग्जुहुयात् प्रतिकुंडमेकैकोऽग्न्यात्विग्मूर्त्तयस्तत्तन्मंत्रेण पूज्यः शन्नोवातः शन्नस्तु

नमः ११२

शि॰ द्वाम्नीशन्नोदेवीरिति शांतिकमंत्राः पुष्टिनरस्तवान गयस्फानः मेधकमिति पौ
२८ ष्टिकाः ततोमूर्त्तिपाः पूर्वकुंडे पलाशसमिधामष्टसहस्रमष्टशतं वा तिलैर्वा अग्निमी
ळेतिजुहुयुः इषेत्वेतिदक्षिणे अग्नआयाहीतिपश्चिमे शन्नोदेवीरित्युत्तरे यत्र
चोकुंडानितत्र ॐ वोषडित्याग्नेये देशप्रशस्तवान्सकृज्जायत्रीचोत्कोनैर्ऋते जात
वेदसेतिवायव्ये नमोब्रह्मणइतिईशानकुंडे मूर्द्धानंदिवइतिपूर्णाहुतिंजुहु
युः आकुतिपातान्शांतिकलशेकुंडसमीपस्थे पातयेयुः ततोमूर्त्तिमूर्त्तिप
लोकपालेभ्यः समिद्भिर्वतेनतिलैर्वाष्टसहस्रमष्टशतंवाजुहुयुः तेषांमं
त्रास्तु स्योनापृथिवीतिपृथिवीमूर्त्तेः अघोरेभ्यइतिमूर्त्तिपतेः शर्वस्यैंद्रायेंद्रो
इतींद्रस्य अग्निंदूतमित्यग्मूर्त्तेःयःपृश्नूनमित्यग्निमूर्त्तिपतेः अग्नआयाही
त्याग्नेः असिहिवीरेतियजमानमूर्त्तेः तमिंद्रंयोहवीमितियजमानमूर्त्तिप
त्नि

असिहिवीरेसिन्योसिभूरिपरादद्री असिदभ्रस्यचिद्वृधोयजमानायशिक्षसिसुन्वतेभूरितेराधवसु १

तमिंद्रंजुहवीमि मघवानमुग्रं सत्रादधानमप्रतिष्कुतं शवांसि मंहिष्ठोगीर्भिराचयज्ञियोववर्त्तद्राये नो विश्वा सुपथा कृणोतु वज्री १ — तमिंद्रंजुहवीमि मघवानमुग्रंकृ दावेनतोअम्यचसततत्वा। हिरण्यपक्षंवरुणस्यदूतंयमस्ययोनौशकुनंभुरण्यं १

इंद्रायेंद्रोमरुत्वतेचमत्सरेम देक्त।गृभंगृभ्णातिशानसिं वज्रंचवत्रहारणा ३

राम: २८

यमाय सोमं सुनुत यमाय जुहुता हविः। यमं ह यज्ञो गच्छत्यग्निदूतो अरंकृतः १ आ वो राजानमध्वरस्य रुद्रं होतारं सत्ययजं रोदस्योः। अग्निं पुरा तनयित्नो
अभि त्वा देव सवितरीशानं वार्याणां। सदावन्भागमीमहे। ऋग्वेदे ६ रचित्तो हिरण्यरूपमवसे कृणुध्वम्। ऋग्वेदे १
विभूर्वसन्नस्तु उभया स्वं अस्तु प्रनो हूतो देवानां छ रजांसि समीयसे। यत्रेऽधी
तिष्ठं सुमन्तिमा वृणीमहे धः स्मानः शिव रूप शिवो भव। सामवेदे २
वात आ वातु भेषजं शंभु मयोभु नो हृदे। प्राण आयूंषि तारिषत् ३

नेरुग्रस्य यमाय सोममित्ति यमस्य उदु त्यमिति सूर्यमूर्त्तेः आ वो राजानमिति सूर्यमू
र्त्तिपतेः रुद्रस्य। अस्तु श्रौषट् नमिति निरृतेः आपो हि ष्ठेति जलमूर्त्तेः विभूवमिति ज
लमूर्त्तिपतेर्भवस्य इमं मे इति वरुणस्य वात आवात्विति वायुमूर्त्तेः तमीशानमिति
वायुमूर्त्तिपतेरीशानस्य आ नो नियुद्भिर्वायोः वयं सोम सोममूर्त्तेः इदं तं शुभ्रति
सोममूर्त्तिपतेर्महादेवस्य अभि त्वा देवं कुबेरस्य आदित्प्रत्नस्येति खमूर्त्तेः मृगो
न भीमः खमूर्त्तिपतेर्भीमस्य अभि त्वा देव सवितरीशानस्य तन्नो वस्य सहस्वा ष्ट
शता छं तमसस्व्य या महाव्याहृतिभिस्तिलयवव्रीहिचरुवाज्यैः क्रमेण प्रत्येकं
जुहुयुः ततो गुरुः स्याप्य देवतालिंगकेन मंत्रेण घृतेन तिलैर्वा अष्टसहस्रमष्टश
तं वा कृत्वा पूर्णाहुतिं च कृत्वा देवस्य दक्षिण कर्णे होमं निवेद्य वरुणकुंडे क्षीरं
कृत्वा हृदये सौम्यकुंडे मध्वाहुतिं कृत्वा मूर्द्धानम् वरुणकुंडे मिश्रं घृतादिचतु

४ विंशत्यष्टान्य

पूर्वकुंडे घृताहुत्यष्टकं मूलमंत्रेण कृत्वा देवपादौ स्पृशेत्। मूलमंत्रेण पूर्वोक्तसंख्यायाम्यकुंडे हस्तेन द
धि कृत्वा देवनाभिं स्पृशेत् २ प्रकाशितेन ३

इदं ४
आदित्प्रत्नस्य रेतसो ज्यो
तिः पश्यंति वासरम्। परो
यदिध्यते दिवी ५

कृतिं १

शि· ध्वयंकृत्वानेनैवपूरणंदत्वादेवसर्वांगंस्पृशेत् ततःकूर्मशिलाब्रह्मशिलापिंडिका
२५ वाहनादिपरिचारकदेवांश्चवेदिकेनामनंत्रैर्वासंपूज्यमुख्यप्रतिमायावामपार्श्वे
धिवासयेत् ततोनिमंत्रितेनाभ्यज्यप्रक्षाल्यसंपूज्यवस्त्रेणाच्छाद्यप्रधानप्र
यो तिमापिंडिकायांस्वमंत्रन्यासंकुर्यात् तत्रविष्णुश्चेत्स्याप्यस्तदा ॐ यंठंमंवंभं
फंलंक्ष्मेनमः एतानिपंचाक्षराणिहृच्छिरःशिखाकवचनेत्रसंज्ञकानिकुं
फडंतोवावचनसमुदायइतिपिंडिकायांपंचांगानिन्यस्यतत्वत्रयमूर्तिमूर्तिपा
श्वपूर्ववद्विन्यसेत् तदा ॐ क्लींश्रींक्रांह्रःपरब्रह्मणेसर्वाधारायनमः ॐ क्लींश्रीं
क्रांदिव्यतेजोधारिणेशुभगेननमइतिमंत्राभ्यामधिवासयेत् इत्यधिवासनम्
प्रासादेपिचेन्नूतनस्तस्याप्यधिवासनम् तत्रप्रासादाग्रेएकाशीतिपदमंडले रामः
मस्तानैःकृत्वातेषुपदेषुसप्तधान्यपुंजान्कृत्वाजलपूर्णान्नेकाशीतिकुंभाना २५

ति

धान ५

छीकुरि। गूलरि। पीपर। चंपा। अशोक। छिउला। पाकरि। वरगद। कदंब। आंब। वेल। अर्जुन २ न

नगन ५ कुश ४ सपेद पिअरि सेरसे ४ गंगादितीर्थनकीद्रहउकगारेकी माटी ५

हस्तनक्षत्रनवनवकानां [illegible] मध्यमं कोष्ठं ज्ञात्वा तेषु कुंभान् मध्यपूर्वादिक्रमेण
न्यस्य मध्यकुंभे शमुडुंवरेश्वत्थचंपकाशोकपलाशप्लक्षन्यग्रोधकदंबाम्रवि
ल्वार्जुनवृक्षसंभवपल्लवद्वादशकं सोमायवनस्पतये नर्गतायनमः इति निक्षि
पेत् ततः पद्मकं रोचनादूर्वांकुरदर्भपिंजूलश्वेतापीनसर्षपसितरक्तचंद
नजातीकुसुमनंद्यावर्त्तमिति दशकं पूर्वे यवव्रीहितिलसुवर्णरजतसमुद्रगा
मिनदीकूलमृत्तिका भूम्यसंस्पृष्टगोमयमिति सप्तमाग्नेये सहदेवीविष्णु
क्रांतानागराजमहौषधीशमीशतावरीगुडूचीश्यामाकमित्यष्टकं याम्ये
कदलीपूगीफलनारिकेरविल्वनारंगमातुलिंगवदरामलकमिति फलाष्टकं
नैर्ऋत्ये मंत्रसाधितं पंचगव्यं वारुणे शमुडुंवराश्वत्थन्यग्रोधपलाशकषा
यपंचकं वायव्ये शंखपुष्पीसहदेवीवलाशतावरीकुमारीगुडूचीवचाव्याघ्रीति

पदमाख ४
चमेलीके फूल ५
सुंठी ४
धनिया ४
केराकी छीमी २

सपेद लाल चंदन ४
सोने चांदीके टुकडा ५
कं ६
दक्षिणे ४
भटकटैया १

वरियानी १ गुरिच ४ सावां ४
भुइमानछुइजाइनउनुगोवरगाईका ५ वेर। अवरा २
पश्चिमे २
नारियर २ छतावरि ४ घिकुआरि १
शरबोली। सहदेयी १ [illegible] २
पंचजतवृक्षकेपत्रनकाकाढा २

समुद्रज्येष्ठाः सलिलस्य मध्यात्पुनाना यंत्यनिविशमानाः। इंद्रो या वज्री वृषभो रराद ता आपो देवीरिह मामवंतु ॥१॥
या आपो दिव्या उत वा स्रवंति खनित्रिमा उत वा याः स्वयंजाः। समुद्रार्था याः शुचयः पावकास्ता आपो देवीरिह मामवंतु ॥२॥
यासां राजा वरुणो याति मध्ये सत्यानृते अवपश्यन् जनानाम्। मधुश्चुतः शुचयो याः पावकास्ता आपो देवीरिह मामवंतु ३।
यासु राजा वरुणो यासु सोमो विश्वे देवा यासूर्जं मदंति। वैश्वानरो यास्वग्निः प्रविष्टस्ता आपो देवीरिह मामवंतु ४ ॥४

उत्तरे १

मध्यमादिकलशांतासमंतात्पूर्वादिक्रमेणाष्टावष्टौ विन्यस्य ॥२

शि॰ मूलाष्टकं सौम्ये वल्मीकादिसप्तमृत्तिका ईशानकुंभे निधाय हिरण्यवर्णा [illegible]
२६ [illegible]मिति मध्यकुंभानभिमंत्र्य शेषान्गंधोदकपूरितान्मूलमंत्रेणाभिमंत्र्य
सूत्रेण वेष्टयान बहिरधस्तादूर्ध्वं च प्रासादं पंचगव्येन संप्रोक्ष्य मूर्द्धानं दिव इति (नाये)
वल्मीकमृदा विलिप्य समुद्रज्येष्ठा इति ईशानदिक्स्थमृत्तिकाकुंभेन स्नपयेत्
यज्ञा यज्ञेति वायव्यकषायकुंभेन पयः पृथिव्यामिति वारुणेन पंचगव्यकुंभे
न याः फलिनीरिति नैर्ऋतिफलकुंभेनाहं सं शुचिषदिति सौम्यस्थलमूलकुं
भेन विष्णोरराटमिति पूर्वकुंभेन सोमं राजानमिति वह्निस्थकुंभेन विश्वत
श्चक्षुरिति याम्यकुंभेन नमोस्तु सर्पेभ्य इति मध्यमकुंभेन इदमापः प्रवहत
ष्टाभिः पूर्वादिक्रमेण प्रासादं सशिखरं स्नपयेत् एकाशीतिकुंभासंभवे तु गं
धोदकपूरितेनैककलशेन दैव्याय कर्मणे शुंधध्वमिति संप्रोक्ष्य सूत्रेणावेष्ट्य राम: २६

सोमं राजानं वरुणमग्निमन्वारभामहे आदित्यं विष्णुं सूर्यं ब्रह्माणं च बृहस्पतिं ४

मूर्द्धानं दिवो अरतिं पृथिव्या वैश्वानरमृत आजातमग्निं। कविं सम्राजमतिथिं जनानामासन्ना पात्रं जनयंत देवाः ३

इदमापः प्रवहत यत्किंचिद्दुरितं मयि। यद्वाहमभिदुद्रोह यद्वा शेप उतानृतं ३

स्नापयित्वा देवरूपं प्रासादं चिंतयित्वा पताकादिना शोभयित्वा गंधादिना पूजयि
त्वा तस्याधस्ताद्देवं संचिंत्य मंत्रेण प्रासादमधिवासयेत् तद्यथा ॐ क्लीं सर्वदे
वमयाचिंत्यसर्वरत्नोज्वलाकृते यावच्चंद्रश्च सूर्यश्च तावदत्र स्थिरो भवेत्य धि
वास्य पिंडिकावाहनपरिवारदेवतानां तत्तन्मंत्रैः प्रत्येकमष्टाविंशतिसंख्याकं
होमं तिलैः कृत्वा मूलमंत्रेण चर्वष्टोत्तरशतं कृत्वा च तत्स्वाग्गाविष्णुगायत्र्या
दुग्धाक्षीरेण विष्णुगायत्र्या चरुं श्रपयित्वा देवाय निवेद्य द्वादशब्राह्मणा
न्भोजयित्वा विष्णुर्मे प्रीयतामिति वदेत् ततआचार्याय धेनुं दत्वा रात्रौ जाग
रणं कुर्यात् इति प्रासादाधिवासनम् अत्र ज्येष्ठमध्यमकनिष्ठानां प्रतिमा
नां सप्तरात्रं पंचरात्रं त्रिरात्रमेकरात्रं सद्योवा वत्सरंतमधिवासयेत् इति पद्ध
तिकारः अत्र श्लोकाः अनेकदिननिर्वर्त्ये अधिवासनकर्मणि होमान

शि०
२७ ष्टोसहस्राणि विदधीरन्स्वयकृप्यकु तस्मिन्नेकाहनिर्वर्त्ते कुर्यादष्टोत्तरशतं
प्राग्वत्स्वर्णं कृत्वा दत्वा सकृज्जपति च्चरपाः यद्वा प्रतिदिनं होममष्टोत्तरश
तं शतमम् देशिको मूर्त्तिपैः कुर्याद्यावत्कार्य्यसमाप्यते संध्यासु निस्त्रणुर्वलिं
मंत्रैर्दद्यादघोराद्यैः आचार्यदक्षिणां देयाम् ऋत्विग्भ्यश्च स्वशक्तितः भोज
नं च तथान्येभ्यो देयं वित्तानुसारतः विनाधिवासनं यज्ञः कृतोपि न फल
प्रदः इति ततो गुरुर्वहिर्निर्गत्य प्रासादाभिमुखो भूत्वा तं देवरूपं ध्याये
त् तथाहि पादो पादशिला ज्ञेया स्तस्य जंघा पादोर्ध्वमुच्यते गर्भश्चैवोदरं
ज्ञेयं कटिश्च कटिमेखला स्तंभाश्च वहवो ज्ञेया घंटा जिह्वा प्रकीर्त्तिता
दीपः प्राणोस्य विज्ञेयो ह्यपानो जलनिर्गमः ब्रह्मस्थानं यदेतच्च तन्ना राम:
भिः परिकीर्त्तिता हृत्पद्मं पिंडिका ज्ञेया प्रतिमा पुरुषास्मृतः पादचा २७

रस्त्वहंकारोज्योतिंनत्त्वहेतुरुच्यते नहूर्ध्वंप्रकृतिस्तस्यप्रतिमात्मास्मृतोवुधैः
नलकुंभादधोद्वारंतस्यप्रजननंस्मृतम् शुकनासाभवेन्नासागवाक्षः कर्णउ
च्यते कायपालीस्मृतस्कंधोग्रीवाचामलसारिकाः कलशस्तुशिरोज्ञेयंम
ज्जादिप्रदसंहितम् मेदश्चैववसुधाविद्यान्मलेपामांसउच्यते अस्थीनिच
शिलास्तस्यस्नायुःकीलादयःस्मृताः चक्षुषीशिखरस्तस्यध्वजाःकेशाः
प्रकीर्तिताः एवंपुरुषरूपंतंध्यात्वाचमनसासुधीः प्रासादंपूजयेत्पश्चा
त्पूजांगंधादिभिःशुभैः सूत्रेणवेष्टयेद्देवंवासस्तत्परिकल्पयेत् प्रासाद
मेवसम्यर्च्यवाहनंचाग्रमंडपइति ततःकुंडेवास्तोष्पतेइतिमंत्रेणाष्टोत
रशतंकृत्वादेवमंत्रेणचकृत्वापूर्णांकृत्यंतसर्वंकृत्वादिग्वलिंदत्वादेव

शि॰ समीपमागत्ययथासंभवंभूसुवर्णादिकंदत्वादेशायत्वात्मानंनिवेदयप्रणामे
२९ त् यत्रतुस्वयंभूर्देवःप्रागेववाप्रतिष्ठितः प्रासादश्चनूतनस्तत्रापितद्वत्त
रेमंडपंकृत्वापूर्वेद्युः पुण्याहवाचननांदीश्राद्धदेवप्रतिष्ठोक्तमंडपस्थापन
श्रान्तिग्रहणादिकंकुर्यात्तत्रगुरुर्वेधांतदेवतामंडलंकृत्वावास्तुदेवताप्र
प॰ जनाग्निप्रतिष्ठाग्रहहूजाज्यभागोत्तरग्रहहोमशिख्यादिवास्तुपीठदेवता
वास्तुदेवहोमेकाशीतिकलशस्थापनोनिकृत्वातैःप्रासादंक्षालयित्वा
यजमानमभिषिंच्यप्रासादमुत्सृजेत्तिस्येनावानेवविधिः अथमंडपाद्य
नरतःपूर्वकल्पितैःशांतिकलशादिजलैःसपरिकरंयजमानमभिषिं राम:
चेयुः ततआचार्यमूर्तिपब्राह्मणास्थपत्यादीन्परितोष्यप्रासादोत्सर्गं २९
वृष्णा

कुर्यात् तत्र मासपक्षाद्युल्लिख्य कूर्मशिलेष्टकादार्वादिनिर्मितं लक्ष्मीजगन्नाथा
कारप्रशिखारगोपुरपरिवारदेवतालयसंयुतेतत्र देवतालोककामः कुलद्वया
नुग्रहायामुकदेवताप्रीतये अहमुत्सृजामीति कुशयवजलानि क्षिप्त्वा दे
वतत्वा ब्राह्मणान्भोजयेदिति तत्तः प्रातराचार्यो मूर्त्तिमूर्त्तिपतिलोकपा
लमंत्रैः प्रतिदेवतमष्टशतमष्टाविंशतिं वाहुत्वा कुत्संते स्वकुंडे कृत्वाधि
वासितां कूर्मशिलां ब्रह्मशिलां पिंडिकां च नानारत्नमितिगृहीत्वा विधाभा
वार्घपुष्पोदकधारयाश्वसूत्रमंत्रेण शांतितोयेन वा प्रासादमभ्युक्ष्य महा
ह्रदइति दर्भैर्णोल्लिख्य स्वस्त्ययनजलेन पुनः प्रोक्ष्य प्रासादस्य द्वारस्य च मध्या
घवेन यवार्द्धेन वेशानीमुत्तरं वाश्रित्य स्नानादिसंस्कृतां कूर्मशिलां प्रण
वेन पंचरत्नोपरि निधाय तत्स्कूम्भे सौवर्णकूर्मं द्वारसंमुखं निधाय तदुपरि

नमः।

शि॰ रत्नानि निधाय षट्त्रिंशत्तत्त्वयुतां पंचचत्वारिंशत्तत्त्वयुतां वा ब्रह्मशिलामधि
२९ वासिनानिद्ध्यात्वा ॐ नमो व्यापिनि स्थिरे अचले ध्रुवे ॐ श्रीं लं स्वाहा इति मंत्रेण
यथाशक्ति संपूज्य त्वमेव परमा शक्तिस्त्वमेवाधारिका शिवाज्ञया देवि स्थया त्वया
तव्यमिह सर्वदेति प्रार्थयेत् ततो वर्णाध्वने नमः पदाध्वने नमः मंत्राध्वने
नमः भुवनाध्वने नमः तत्त्वाध्वने नमः कलाध्वने नमः इति सकलमध्वानं न
ह्मरूपं ध्यायेत् ततः पुण्याहवाचनं कृत्वा मूलमंत्रेणाष्टोत्तरशतं हुत्वा षट्
त्रिंशत्सु पंचचत्वारिंशत्सु वा ब्रह्मशिलागर्तेषु प्रादक्षिण्येन सहेम्ना हस्तेन
छिद्ररहिते ३ रत्नन्यासं कुर्यात् श्वभ्ररहिते ब्रह्मशिलापरिभागे सश्वभ्रां पिंडिकां पूर्वव
च्छिवमानेन प्रासादे सौम्ये प्रणालीं दक्षिणोत्तराननेपूर्वप्रणालीं ध्रुवसूक्ते राम:
न निधाय देवपत्नीलिंगकेन मंत्रेण पिंडिकामभिमंत्रयेत् ततो विष्णो २९

स्थापनायां श्रीश्च नेरुद्रस्य गोरीमिमाय॑ः सूर्यस्याषसं चित्रमित्यादि तत
आत्मतत्त्वायनमः आत्मतत्त्वाधिपतये क्रियाशक्त्येनमः विद्यातत्त्वायन
मः विद्यातत्त्वाधिपतये ज्ञानशक्त्येनमः शिवतत्त्वायनमः शिवतत्त्वाधि
पतये इच्छाशक्त्येनमः इतितत्त्वन्यासः प्रतितत्त्वं मूर्तिमूर्तिपतिलोकपा
लान्विन्यसेत् ततःपिंडिकायामाधारशक्त्येनमः इतिन्यस्यानंतासनेत्व त
भ्योनमः आसनशक्तिभ्योनमः इतिउत्काभ्यर्च्य सर्वदेवमयीशानित्वं
लोकयाह्लादकारिणि त्वांप्रतिष्ठापयाम्यत्र मंदिरे विश्वनिर्मिते यावे
चंद्रश्च सूर्यश्च यावदेषा वसुंधरा तावत्त्वं देवदेवेशि मंदिरेऽस्मिन्स्थिरा
भवेतितांप्रार्थ्य प्रणवं श्रवमेवाद्यैः षोडशस्वरान् तेषांपरितोव्यंजना मटरः१
निन्यस्य श्रवणांतरराज्ञादीनिन्यसेत् यथावाह्यपरिधौयवव्रीहिनिक्षा
पुत्रानायुश्चतोलक्ष्मीमचलामुजनामततामु। अभयं सर्वभूतेभ्यः कर्त्तुं नित्यं विधेहि मो॥विजयंभूपतेःसर्व
लोकानांक्षेममेवच।सुभिक्षंसर्वकालीनंकुरुदेविनमोनमइति २

गोदुग्धश्वेतशंखंबंबकृशीलोमसमन्विता। रक्तचिह्नं तु तन्यत्रेलक्ष्मणां कःसउच्यते ४
गोरोचन ३

जस्ता ४ फटकनी ३ कांतीसार ४ पारा ३

ग्र॰ व्रीप्रियंगुतिलमाषनीवारशालिसिद्धार्थकान् वज्रमौक्तिकवैडूर्यशं
३० खस्फटिकपुष्परागचंद्रकांतेंद्रनीलपद्मरागान् मनःशिलाहरिता
लांजनश्यामांजनकासीससौराष्ट्रीरोचनागैरिकपारदान् सुवर्ण
रूप्यताम्रायसत्रपुसीसकांस्यारकूटतीक्ष्णलोहानि श्वेतरक्तचंद
नागरुकर्पूरकुंकुमोशीरवैहिमवीसहदेवीलक्ष्मणाचेति तत्रबीजानामभा
वेयवान् रत्नानामभावेवज्रं धातूनामभावेहरितालम् ताम्राद्यभावे
सुवर्णम् औषधीनामभावेसहदेवीन्यसेदिति एवंन्यस्तानांरत्नानांदि
क्पालमंत्रैरालंभनंकृत्वापृथिवीमेरुकूर्मवाहनानिसौवर्णानितद्गुरो
न्मुखानिधारदंचतस्मिन्नधश्वभ्रेनिधायगुग्गुलुरसेनरत्नादिस्थि एमः
रीकृत्यमधुपायसेश्वभ्रमनुलिप्यवस्त्रेणाच्छाद्यकवचेनावगुंठ्यास्त्र ३०

सहदेयी ४

ज्येन चैनारायणाय विद्महे वासुदेवाय धीमहि। तन्नो विष्णुः प्रचोदयादिति मंत्रेणाष्टोत्तरशतमष्टाविंश तिमष्टौ वा कृत्वा ५

मंत्रेण संरक्ष्य गच्छावैप्रतिष्ठेति प्रासादमभिषिंच्येंद्रादिभ्यो वलिं दत्वा चामे
जलहरी २ अर्घा न्त्र एवं पिंडिकां प्रतिष्ठाप्य प्रासादाद्वहिरष्टदिक्षु स्थंडिलानि संपाद्य संस्कृ
त्य तत्स्थंडिलानामीशानभागे शुक्लेशान्मंत्रेर्वाह्निस्थाप्याग्निं प्रणीय प्र
ति स्थंडिलं पलाशसमिधामष्टोत्तरसहस्रमष्टशतं वा मूलमंत्रेण हु
त्वाचार्योऽष्टदिक्संस्थेभ्यः कुंभेभ्यः पात्रेणोदकमुद्धृत्य मूलमन्त्रेण शतकृ
त्वोभिमंत्र्य प्रतिमासंनिधौ गत्वा सर्वतीर्थमयमिदं जलमिति ध्यायन्दे
वं मूर्ध्न्यभिषिंचेत् नरसिंहेन कुंफडंतेन देवस्य दिग्बंधनं कृत्वा मूर्तिपैः
सह देवं प्रार्थयेत् प्रबुध्यस्व महाभाग देवदेव जगत्पते मे ध्वज्ञापामे गदा
पाणे प्रबुद्धकमलेक्षण प्रबुद्धं नूधरानंत वासुदेव नमोस्तु ते इति जलक्षी
रकुशाग्रतिलयवसिद्धार्थकधात्रोणि शंखे कृत्वा शंखमुद्रया देवार्घ्यं द
तंडुल १

ध्रुवा द्यौर्ध्रुवा पृथिवी ध्रुवं विश्वमिदं जगत्। ध्रुवासः पर्वता इमे ध्रुवा स्त्री कुले यं द्द
श्वभ्रेन्यास द्रव्य सहितं४

श्र: त्वोत्तिष्ठ ब्रह्मणस्पते इत्युत्थाप्य रथमुपवेश्य देवस्य पुरतो गुरुः पृष्ठतो यजमा
३१ नः पार्श्वतो मूर्त्तिपाः एवं परिभ्रम्य रथाद्देवतार्थं प्रासादद्वारसन्मुखां लिंगं कृ
त्वार्घ्यं दत्वा प्रासादं प्रवेशयेदिति ततः स यजमानो देशिको देवं पिंडिकायां
स्थापयेत् तद्यथा सुलग्ने ईश्वरं भावयन् सौवर्णं पञ्चं श्वभ्रे निधाय प्र प्रकृति४
धानपुरुषो यावद्यावच्चंद्रदिवाकरौ तावत्त्वमनया शक्त्या युक्तोत्रैव स्थि
रो भवेत्युक्त्वा ध्रुवा द्यौर्ध्रुवा पृथिवीति मंत्रं पठित्वा एवं यवाद्वै चोत्तरणश्रि
तमीशानमश्रितं वा देवं पिंडिकाश्वभ्रे निधाय स्थिरो भव वशशाश्वतो भवेत्यु
क्त्वा पिंडिकालिंगान्तरालं वालुकासीसकादिभिर्दृढं पूरयित्वा पुनर्न चा
लयेत् ततो विश्वतश्चक्षुरित्युक्त्वा देवमूर्ध्नि हस्तं निधाय परं देवं ध्यात्वा श्र:
रुद्रसूक्तेनैव तत्सामनी जप्त्वा प्रातिष्ठिकान्मंत्राञ्जपेत् तत्र विधिर्मोः ३१

विनायकं महं मुण्डं सर्वविघ्नविनाशनम्। लंबोदरं त्रिनेत्रं च गणेशं स्थापयाम्यहम्। गणेशस्य। लोकानां वरदां नित्यां सर्वशोकविनाशिनीं। सिंहारूढां त्रिनेत्रां च भवानीं स्थापयाम्यहम्। भवान्याः। ५

देवेशं वि:२

अतसीपुष्पसंकाशं शंखचक्रगदाधरं संस्थापयामि देवेशं देवो भूत्वा जनार्दनम् रुद्रस्य अक्षं च दशवाहुं च चंद्रार्द्धकृतशेखरम् गणेशं वृषभस्यं च स्थापयामि त्रिलोचनम् अथ ब्रह्मणः ऋषिभिः संस्तुतं देवं चतुर्वक्त्रं जटाधरम् पितामहं महाप्राज्ञं स्थापयाम्यंबुजोद्भवम् सूर्यस्य सहस्रकिरणं शांतं मप्सरोगणसेवितम् पद्महस्तं महावाहुं स्थापयामि दिवाकरम् ततो देवस्य हृदयं स्पृशन् जपेत् तद्यथा विष्णोः पुरुषसूक्तम् रुद्रस्य रौद्रम् ब्रह्मणो ब्राह्मम् रवेः सौरम् अन्येषां तत्तत्प्रकाशकान्मंत्रान् जपित्वा। प्रणव व्याहृति शिरःसहितां गायत्रीं प्राणसूक्तं च जपित्वा सांनिध्यं कुर्यात् नमस्ते व्यक्तसंगाय संतोषपरमात्मने ज्ञानविज्ञानरूपाय ब्रह्मतेजोनुशालिने गुणातिक्रांतवेगाय बहुरूपाय महात्मने अव्यक्ताय पुराणाय वि

विभागेति४

शंभोर्वि:१

प्रति· स्मोसंनिहितोभव भगवन्देवदेवेश त्वंपितासर्वदेहिनाम् त्वयाव्याप्तमिदं
३२ सर्वंजगत्स्थावरजंगमम् त्वमिंद्रःपावकश्चैवयमोनिर्ऋतिरेवच वरु
णोमारुतःसोमईशानःप्रभुरव्ययः येनरूपेणभगवन्त्वयाव्याप्तंचरा
चरम् तेनरूपेणदेवेशअर्चायांसंनिधोभव सर्वमंत्राधिसंयुक्तोलो
कानुग्रहकाम्यया अत्रार्चायांमहादेवभवसंनिहितःसदा सूर्याचंद्र
मसौयावद्यावत्तिष्ठतिमेदिनी तावत्त्वयात्रदेवेशस्थातुंस्वेच्छयाप्रभो व्य
इति अथस्यापितस्यपरिवारदेवताः नंदिमहाकालवृषभभृंगिरिटि
स्कंदोमाविनायकविष्णुब्रह्मजयंतेंद्राग्नियमनिर्ऋतिवरुणवायुसोमे
शानाप्सरोगणगंधर्वगुह्यकविद्याधरादीन्रुद्रस्य ब्रह्मणोविष्ण्वाद एम:
दयः परिवारदेवताः विष्णोर्ब्रह्मादयः एवंचंडविनायकादीनामपि ३२

परिवारकल्पनम् ततःकुंडेष्वंगहोमः तत्र पूर्वकुंडे हृदयमंत्रेणाज्याहुतिर्विंश
तिकम् दक्षिणकुंडे शिरोमंत्रेण पश्चिमे शिखामंत्रेण उत्तरे कवचमंत्रे
ण आचार्यकुंडे नेत्रमंत्रेण पुनः पूर्वकुंडे अस्त्रमंत्रेणेति ततस्तुधर्मं
वैद्धित्वा प्रार्थयेत् तद्यथा लोकानुग्रहहेत्वर्थं स्थिरोभव सुखासने सान्नि
ध्यं हि महादेव अन्यथं परिवर्जय मामूत्पूजाविना मोऽस्मिन् यजमानः स
मृध्यताम् संपालयस ततोराष्ट्र सर्वापद्रववर्जितम् क्षेमेणवृद्धिमतुला
सुखमक्षय्यमश्नुताम् इति संप्रार्थ्य विधिना देवं सांगं समभ्यर्च्येदिति त
तो वहिरिंद्रादीन् तत्तन्नाममंत्रैः स्थापयेत् विष्णुश्चंडप्रचंडजयविज
यविजयान् शिवश्चनंदिमहाकालभृंगि गणेशान् सूर्यश्चदंडपिंग
लमाठरारुणान् अथ शिवस्य वाहनादि पूजयेत् यस्यासिंहारयेयुक्ता

शि· व्याघ्राभूतास्तथोरगाः अथयोलोकपालाश्चदेवस्कंदस्तथावृषः प्रियागणा
२३ मातरश्चसोमोविष्णुःपितामहः नागायक्षाःसगंधर्वायेचदिव्यानभश्च
राः तमहंत्र्यक्षमीशानंशिवंरुद्रमुमापतिम् आवाहयामिसगणंसप
त्नीकंवृषध्वजम् आगच्छभगवन्रुद्रानुग्रहायशिवोभव शाश्वतोभ
वपूजांमेगृहाणत्वंनमोनमः ॐ स्वागतंमनुस्वागतंभगवतेनमोनमः
सोमायसगणायसपरिवाराययद्गृह्णातुभगवान्मंत्रपूतमिदमर्घ्यंपाद्य
माचमनीयमासनंब्रह्मणाभिहितंनमोनमःस्वाहेति आगच्छभग
वन्नित्यादिकामंत्राऊहेनसर्वसाधारणाः एवंसंपूज्यदधिदुग्धघृतेन
मधुशर्करारव्यैःसमंत्रैर्मध्येसुगंधजलयुतैःस्नापयेत् ततोयज्ञा राम:
य्यतः ततोविराट् सहस्रशीर्षा अभित्वाशूरनो पुरुषएवेदं त्रिपा २३

नत्वावाँ अन्योदिव्योनपार्थिवोनजातोनजनिष्यते० अश्वायंतोमघवन्निंद्रवाजिनोगव्यंतस्त्वाहवामहे १

ऊर्ध्वः येनेदम् नत्वावान् इतिचतुः कृत्वोजपेत् प्रतिपर्यायंचजलेनदेवस्य
पादेनाभिवक्षः शिरश्चस्पृशेत् ततोलिंगमंत्रैः प्रार्थयेत् भगवन्देवदेवे
श धर्मकामार्थमोक्षद विद्याविद्येश्वरैरुद्रैर्गणेशैर्लोकपालकैः देवदा
नवगंधर्वैर्यक्षैश्चकिन्नरैः सह अस्मिन्लिंगेमहादेवसर्वदावससर्वप्रभो
पुंसामनुग्रहार्थायपृथिव्यांस्वेच्छयाप्रभो परावरेणभावेनस्थातव्यंस
र्वदात्वया सर्वविघ्नहरः पुंसांसर्वदुःखहरः सदा सर्वदायजमानस्यइच्छा
संपन्नकरोभव नमस्तुसर्वधर्मायसंतोषविजितात्मने ज्ञानविज्ञानतृप्ता
यब्रह्मतेजोभिशालिने नमस्तेभुवदेहायपुरुषायमहात्मने स्थापकानां
मूर्तिपानांशिल्पिनांचविभोसदा ग्रामदेशान्नृपाणांचशांतिर्भवतुसर्व
दा यजकाराधकानांचभक्तानांभक्तवत्सल सर्वेषांचजगन्नाथइच्छासि

प्र.ज.का १

शि· द्विप्रदेशेभव चंद्रार्कावनिपर्य्यंतं लिंगेऽस्मिन्परमेश्वर स्थानव्याप्तुमया सार्द्धं
३४ सर्वलोकानुकंपया यावच्चंद्रश्च सूर्यश्च यावत्तिष्ठति मेदिनी तावत्त्वयात्र
देवेश स्थानव्यस्वेच्छयाविभोइति ततः पुरुषसूक्तेन विष्णोः षोडशोपचा
रं कृत्वा पुराणमंत्रैर्वास्तुत्वा नमेत् पुनः प्रार्थयेच्च ज्ञानतोऽज्ञानतोवा
पियावद्विधिरनुष्ठितः स सर्वस्त्वत्प्रसादेन समग्रोभवतान्ममेति शिव
स्यापि ज्ञानतोऽज्ञानतोवापि भगवन्यत्कृतं मया तत्सर्वं पूर्णमेवास्तु त्व
त्प्रसादादधोक्षजेति अथ कर्त्ता नामयुतं देवस्य नाम कुर्यात् सर्वदा व्यवहा
रार्थं तत्र विष्णोरमुकस्वामी अमुकनारायण इतिवा शिवस्यामुकेश्वरः
भानोरमुकादित्यः देव्या अमुकेश्वरी गणपतेरमुकविनायक इति अथ राम:
नैमित्तिके दोषप्रायश्चित्तम् तत्र स्थाप्यमानदेवार्चा लिंगं यायादिशमु ३४
वा

पाज्ययेन तद्दिग्गीशमंत्रेणाष्टोत्तरशतसंख्यया शमीपलाशान्यतरसमि
द्धोमं तिलहोमं वा कृत्वा पूर्णाहुतिं कुर्यात् दिग्गीशमंत्रास्तु तारमि
मित्यादयः प्रसिद्धाः मंत्राचार्यदक्षिणा कमनो गजो मद्धो महिषोऽजः भु
क्तिमुक्ताफलसवस्त्रयुग्मा धेनुर्वृषभ इत्यादिकाः नत्वस्याप्यमाने देवे
श शब्दोत्थाने श्वभ्रान्ते स्फुटितेवा सान्त्यर्थं मूलमंत्रेणाष्टोत्तरशतं कृत्वा
प्रतिष्ठाहोमं कुर्यात् शिवाय स्थिरो भव स्वाहा शिवाया प्रमेयो भव स्वाहा
शिवायानादिबोधो भव स्वाहा शिवाय नित्यो भव स्वाहा शिवाय सर्वगो
भव स्वाहा शिवायाविनाशो भव स्वाहा शिवायालक्षणो भव स्वाहा अ
य सर्वशान्त्यर्थं मघोरमंत्रेणाष्टोत्तरशतं स्विष्टकृद्धतं कृत्वा सर्वप्रा
यश्चित्तं च कृत्वा पूर्णाहुतिं कृत्वा ईशाने बलिं दत्वा चाग्निशोभनासने यजमा

विनाशो ३

सर

शि॰ नमुपवेश्याथर्वणसाम्नामंत्रांतरेश्चाभिषिंचेत् अथाचार्यपूजनम्
३५ तत्रयजमानआचार्यमासनेमुपवेश्यसंकल्प्यग्रामंगोसहस्रमर्द्धंवागो नदर्द्धिर
शतमर्द्धंतदर्द्धंवावृषभैकादशकंपंचैकंवासालंकृतंयथाशक्तिसंनि
धायदेशकालौसंकीर्त्यदेवप्रतिष्ठासिद्ध्यर्थमिमांदक्षिणांतुभ्यमहमा
चार्यायसंप्रददे नममेत्युक्त्वातद्धस्तेगोपुच्छादिसकुशतिलयवजलं
निक्षिपेत् विज्ञापयेच्च भगवन्सर्वधर्मज्ञशिवधर्मपरायण सर्वशा
स्त्रार्थतत्त्वज्ञशिवशास्त्रविशारद अनादिजन्मसंतानेह्यस्मिन्मयेभवा
र्णवे अद्यमेसफलंजन्मअद्यमेसफलंधनम् अद्यमेजननोच्छित्ति
रद्यमेपरमंपदम् मोचितोहंत्वयानाथदुःखैघाद्भवबंधनात् ईश राम:
त्रातस्त्वयायस्मात्प्लवेनैवभवार्णवात् मुक्तोहंमर्त्यसंसारंप्रपन्नो ३५

त

हं नवांतिकम् ज्ञानतोऽज्ञानतो वापि यन्न्यूनं यत्कृतं मया तत्सर्वं पूर्णमे
वास्तु त्वत्प्रसादात् क्षमस्व मे इति गुरुरपि समस्तजगदुत्पत्तिस्थितिसंहार
कारकः शिवः सानुचरः सा… सर्वदा सर्वकामदः द्रव्यहीनं तु यत्किंचिद्वि
धिहीनं तु यद्भवेत् तत्सर्वं पूर्णमेवास्तु प्रसादात्कारणस्य तु स्थापकस्य मू
र्त्तिपानां वर्णिनां शिल्पिनां तथा सराष्ट्रपार्थिवानां च शांतिर्भवतु सर्वदा
भृत्यपुत्रकलत्रेष्वश्वमित्रबलवाहनैः कारकस्य प्रसादेन सर्वलोकेश्वरो भवे
त्युक्त्वा यजमानायाशिषं दद्यात् ततः स्थापकमूर्त्तिपजापिन सात्विक पक्र ४
स्थपतिदैवज्ञान् संपूज्य तेभ्यः शक्तितो दक्षिणां दद्यात् अधिवासनं स
द्यो वा वक्तुकालसाध्यं वा तत्र सद्यःपक्षे वक्ष्यमाणमधुकुंकुमादिसर्वद्र
व्यैस्तद्दिन एव देवं लेपयेत् अंत्ये तु प्रथमेह्नि कुंकुमेन देवं लेपयित्वा पु

कस्तुरी
पंचमे कुंकुमाजिनतिलचूर्णेन। षष्ठे रक्तचंदनपद्मकेसरचूर्णेन। सप्तमे रोचनानागकेसरचूर्णेन २
पद्माख। केसरि गोरोचन

कांकुनि २ मधु ६ धोई १ नै

शि· ३६ जयेत् द्वितीयदिने हरिद्रासिद्धार्थकचूर्णेन एवं तृतीयदिने पिष्टसितचंदनयव
चूर्णेन चतुर्थे मनःशिलाप्रियंगुचूर्णेन सर्वलेपनद्रव्येषु कपिलाघृतमि
श्रणं ज्ञेयम् प्रतिमानां लेपनं त्रिदिनं त्रयं क्रमेण कृत्वा शेषलेपाश्चतुर्थदि
ने युगपत्कृत्वा त्रिसंध्यं बलिदानं च निर्वर्त्य प्रतिकुंडे हवनं संपादयेत् शां
तिहोमं च ऋत्विजः कुर्युरित्यनेकदिननिर्वर्त्येऽधिवासने ज्ञेयम् शिवस्य
कालं ५ तु यदा प्रतिष्ठा तत्र सप्तसु दिनेषु कुंकुमादिलेपाः क्रियंते तदाष्टमदिने स्ना
पनार्चनादिर्महानुत्सवो विधेयः इति सर्वदेवप्रतिष्ठाविधिः अथ चतु
र्थीकर्म तच्च चतुर्थदिने द्वितीये वा कुर्यात् तत्र प्रातः कृत एवाचार्यो मूर्तिप
यजमानद्वारपालादिभिः सह मंडपं पश्चिमद्वारेण प्रविश्य तत्र महास्ना
नसंभारादिकमुपकल्प्य वेद्याः प्रादक्षिण्येन गत्वा कुंडे स्थापितदेवतां एम: ३६

गोरीर्मिमायशलिलानितक्षत्येकपदीद्विपदीसाचतुष्पदी। अष्टापदीनवपदीवभूवुषीसहस्त्राक्षरापरमेव्योमन् ५

चरुंश्रपयित्वा पंचब्रह्मभिरंगसहितैःसहस्त्राहुतिहोमंकुर्यात् ब्रह्ममंत्रा
यथा ईशानःसर्वविद्यानां तत्पुरुषायविद्महे अघोरेभ्योथघोरेभ्यः वा
मदेवायनमोज्येष्ठाय सद्योजातंप्रपद्यामीतिप्रागुक्ताः अंगमंत्राअपि
अद्भ्यःसंभृतः वेदाहम् प्रजापतिः योदेवेभ्यः रुचंब्राह्ममिति ततऋ
त्विजोप्युत्तेनतिलैर्वास्वकुंडेषुशतंशतंहुत्वागौरीर्मिमायेतिमंत्रेणचजु
हुयुरितिशिवस्यचतुर्थीकर्म एवमन्यदेवविषयेपिपूर्ववत्स्थापितदेवंपंच
रुंश्रपयित्वास्वमंत्रैःपत्नीमंत्रैश्चसहस्त्रंहोमंकुर्यात् ऋत्विजोपितेनैवशतं
तंप्रतिकुंडंहुत्वापूर्णाहुतिंजुहुयुः गुरुश्चशालितोयेनमूर्तिसिक्तानि
र्माल्यमपसार्यपुनःपूजयित्वैकाशीतिघटान्पूर्ववत्स्नपयेदिति यद्वापु
ष्पाणि तण्डुलप्रकारेणपूजयेत् तत्रदध्यक्षतकुशाग्रक्षीरदूर्वामधुमव
चाउरलालितत्तोयेनवा ३

समुद्रं वः प्रहिणोमि स्वां योनिमपिगच्छतु। अरिष्टः प्रगयाभूयासं माप नाचीचिमत्पयः ५

पंचनद्यः सरस्वतीमपियंति सस्रोतसः सरस्वती तु पंचधा सो देशे भवत्सरित ६

पीतरि २

शि॰ सिद्धार्थकपुष्पफलतोयान्वितमर्घ्यपात्रमासाद्य कलशाष्टसहस्रमष्टशतं

३७ मष्टौ चतुरो वा कलशान्सौवर्णान् राजतान् ताम्रान् रैतिकमयान् मृन्म

यान्वोपकल्प्य तेषु शन्नो देवी रापो हिष्ठेति मंत्रै रुद्धृतं तीर्थजलं प्रक्षिप्य

पंचामृतक्षीरदधिमधुघृतशर्करौषधिपुष्पफलकुशरत्नगंधपंचग

व्यादिकं च प्रक्षिप्य ततः समुद्रं वः प्रहिणोमीति मंत्रेण देवाया अर्घं समर्प्य स्नापयेत् तद्यथा पंचनद्य इति पंचगव्येन दधिक्राव्ण इति दध्ना आप्या

यस्वेति क्षीरेण तेजोसीति घृतेन मधुवाता इति मधुना देवस्य त्वा सर

स्वत्यै भैषज्येनेति पुष्पोदकेन परिवाजपतिरिति रत्नोदकेन देवस्य त्वेति

कुशोदकेन समुद्रज्येष्ठा इति पूर्वकल्पितशीतजलेन वसोः पवित्रमिति राम:

सहस्रधाराकुंभेन ततस्तूष्णीं स्नपनम् ततोऽन्धस्थान्धो व इति पंचवर्ण ३७

परिवाजपतिः कविरग्निर्हव्यान्यक्रमीद्दधद्रत्नानि दाशुषे ३ पाञ्चवाती का दीप १

अन्धस्थान्धो वो भक्षीय महस्थ महो वो भक्षीयोर्जस्थोर्जं वो भक्षीय रायस्पोषस्थ रायस्पोषं वो भक्षीय

अग्न आयाहीति फलोदकेन। गावस्त्वा गंधोदकेन। ओषधयः प्रतिमोदध्वमिति सहदेवी व्याघ्रीव लाऽतिबला शंखपुष्पी वचा सिंही सुवर्चलोदकेन॥ २

सिंही तु कंटकार्यां स्याद्वार्ताकेवासके पि चेति विश्वः॥ २

मुंचंतु माशपथ्यादथो वरुण्याडुत। अथो यमस्य पड्वीशात्सर्वस्माद्देवकिल्बिषात् १

कंफलंविमुंचि १

सूत्रेणानीरज्यबलिंहरति मुंचंतुशपथ्यादिति कोऽतुकंविमुंच्यसुगंधवस्त्रेणपंचत
घइतिदेवंपरिमार्ष्टि मंदाकिन्यास्तुयद्वारिसर्वपापहरंशुभम् तदिदंकल्पितं
देवसम्यगाचम्यतांत्वयेत्याचमनीयंनिवेदयेत् वेदसूक्तसमायुक्तेजज्ञसा
मसमन्विते सर्ववर्णप्रदेदेववाससीतेविनिर्मितेइतिवस्त्रयुग्मम् शरीरंते
नजानामिचेष्टांनैववचनैवच मयानिवेदितंभक्त्याचंदनंप्रतिगृह्यतामिति
कुंकुमकर्पूरयुक्तचंदनम् मणिमुक्तप्रवालाद्यैःस्वर्णपुष्पैर्मयाकृता पूजा
तुदेवदेवेशप्रसादाद्भवनस्त्वितिपुष्पम् वनस्पतिरसोदिव्योगंधाढ्यःसुमनो
हरः आघ्रेयःसर्वदेवानांधूपोयंप्रतिगृह्यतामितिधूपमंत्रः त्वंचंद्रस्त्वंरवि
र्विद्युत्स्त्वंरत्नानिऊनाशनः त्वमेवसर्वज्योतींषिदीपोयंप्रतिगृह्यतामि
त्यशीत्याचत्वारिंशतावादीपेनार्त्तिकम् अन्नंचतुर्विधंस्वादुरसैःषड्भिः

शि॰ समन्वितम् भक्ष्यभोज्यसमायुक्तं नैवेद्यं प्रतिगृह्यताम् इति नैवेद्यम् संभूषा
३८ यते नम इति भूषणानि दत्वा पूर्ववत् होमं निवेद्य प्रार्थयेत् यन्मया भक्तियो
गेन पत्रं पुष्पं फलं जलम् आवेदितं च नैवेद्यं तद्गृहाणानुकंपया मंत्रही
नं क्रियाहीनं भक्तिहीनं सुरेश्वर यत्पूजितं मया देव परिपूर्णं तदस्तु मे इति
ततः पुनरष्टोत्तरसहस्रं मूलमंत्रेण हुत्वा गानादशांशेन पूर्णाहुत्यंतं कृ पूर्णाहुतिमंत्राः दा नमयूषे
त्वा स्वस्तिवाचनं कारयित्वा इंद्रादिभ्यो वलिं दत्वा च मपशेषं समापयेदिति
इति चतुर्थीकर्मविधिः अथ शैवे चंडपूजा चतुर्थीकर्मदिने दिनान्तरे वा
अमुकलिंगप्रतिष्ठागतयाचंडप्रतिष्ठां करिष्ये इति संकल्प्य प्रासादाद्ब
हिः गर्भगृहाद्वा सूत्रान्तराले ईशान्यां चंडस्थाने पीठादौ चंडमूर्तिं संस्थाप्य रामः
पूजयेत् अत्र ध्यानम् रुद्राग्नेः प्रभवं चंडं कज्जलाभं भयानकम् शूलहस्तं ३८

ॐ चंडास्त्राय हुं फट् नमः। करयोरस्त्रम्। ॐ चं सद्योजाताय हुं फट् नमः। ॐ चं वामदेवताय हुं फट् नमः।

घोरं रौद्रं चतुर्वक्त्रं चतुर्भुजम् मुखोज्जीर्णमहाज्वालं रक्तद्वादशलोचनम् जटा
मुकुटखंडेन्दुमंडितं फणिकंकणम् व्यालजज्ञोपवीतं च साक्षसूत्रकमंडलुम्
श्वेतपद्मासनासीनं भक्तिप्रकार्त्तिनाशनमित्येवं ध्यात्वा ॐ चंडासनाय नमः
चंडमूर्त्तये नमः ध्रुनि चंडेश्वराय हुं फट् स्वाहेति मंत्रेणावाह्य ॐ चंड हृदया
य हुं फट् नमः ॐ चंड शिरसे हुं फट् नमः ॐ चंड शिखायै हुं फट् नमः ॐ चं
ड कवचाय हुं फट् नमः ॐ चं अघोराय हुं फट् नमः ॐ चं तत्पुरुषाय हुं फट्
नमः ॐ चं ईशानाय हुं फट् नमः इति न्यासान्कृत्वा षोडशोपचारैः सुसं
पूज्य विज्ञापयेत् यावत्तिष्ठति लोकेस्मिन्देवदेवो महेश्वरः तावत्कालं त्व
या देवस्थानं व्या शिवसंनिधाविति ततो दिग्बलिं दत्वा भूतानि विज्ञापयेत्
यथा यावत्कालं महादेवो लिंगमाश्रित्य तिष्ठति तावत्कालं तु रक्षार्थं यूयं

शि॰ तिष्ठतु सर्वदेति ततो गुरुः कर्मशेषं संपाद्य भद्रासने यजमानमुपवेश्य अभि
३९ षिंचेत् तत्र देवस्य त्वेति शन्नो देवीः अथर्वणसाम सुरास्त्वेत्यादयश्च मं
त्राः यजमानो महाजलाशये अवभृथस्नानं कृत्वा मंडपमागत्य गुर्वादीन् सं
पूज्य हिरण्यादि दक्षिणां दत्वा सोपस्करां गां च दद्यात् गुरुश्च समस्तज
गदुत्पत्तिस्थित्यनुग्रहकारकः शिवः सानुचरस्त्वः सर्वदा सर्वकामद इ
ति मंत्रेणाशिषो दद्यात् यथाशक्ति ब्राह्मणभोजनम् क्वचिच्चंडो नास्तीति
त्रि विक्रमः बाणलिंगे च लोहे च सिद्धलिंगे स्वयंभुवि प्रतिमासु च सर्वासु न
चंडोधिकृतो भवेदिति इति चंडपूजा अथ चलप्रतिष्ठा बोधायनोक्ता
तत्र शुचौ देशे मंडपं तदंतः प्रतीच्यामुदीच्यामीशान्यां वा कुंडं तदुत्तरतः स्ना
नोपकरणानि नैर्ऋत्यां वा मंडलमध्ये वेद्यां सर्वतोभद्रादि मंडलं तदुत्तर ए॰मु॰ ३९

सु १

कुर्यात् । मंडपाकरणपक्षे कुंडस्थाने स्थंडिलं

विष्णुप्रतिष्ठायां सर्वतोभद्रं शिवप्रतिष्ठायां लिंगतोभद्रं

पलाशोदुंबराश्वत्थापामार्गशमीत्यादि ४ तत्र ग्रहस्थापनं केचिदिच्छन्ति ३

ते ४ प्रतिष्ठादिने १

ततः स्वस्तिकोपरिशय्यास्थानं च कृत्वा पूर्वदिने वा गणेशपूजापुण्याहवाच
नमातृकापूजनाभ्युदयिकश्राद्धानि कृत्वा गुरुमष्टौ चतुरो वा ऋत्विजश्च
वृत्वा पूजयेत् ततो गुरुर्मंडपप्रतिष्ठामग्निस्थापनं च कृत्वा स्थाप्यदेवताय
नैवारं चरुं श्रपयित्वाज्यभागांते पलाशादिसमिधां प्रत्येकमष्टसहस्रम
ष्टशतं वा प्रतिदेवतं लोकपालमंत्रैर्व्याहृतिभिर्जुहुयात् तावत्संख्या
कमाज्यहोमं च कृत्वा स्थाप्यदेवताकमंत्रेण समित्तिलाज्यानां प्रतिद्र
व्यं दशाहुतीः स्विष्टकृतं हुत्वाष्टसहस्रमष्टशतं वा स्थाप्यदेवतामंत्रं
जपेत् अथ यजमानो गुरवे वरं दद्यात् ततो गुरुर्देवं पंचगव्यैः पंचामृ
तैश्च पृथक् तत्तन्मंत्रैः शन्नो देवीरिति सैश्रावकलशेन वा संस्नाप्य श्री
खंडाद्यैरनुलिप्योष्णोदकेन प्रक्षाल्य पुनश्चतुर्भिः कलशैः समुद्रज्ये

संस्थाप्य सप्तमृदः पल्लवान् कुशान् रत्नं सुदकं पञ्चवर्णोदकं यवान् पुष्पादिफलानि च क्रमेण निक्षिप्य स्थापन
क्रमेण २

शि॰ ४० ष्ठाऽऽपाद्यभिषेकमंत्रैश्चतुर्भिः क्रमेणाभिषिच्य भद्रपीठे निवेश्याष्टौ
कलशान् तोयपूर्णान् पूर्वादिक्रमेण कुंभैः स्नापयेत् तत्र मंत्राः
आपोहिष्ठेत्यृचः हिरण्यवर्णाः शुचय इति चतुष्टयम् पवमानः सु
वर्जन इत्यनुवाकश्चेति ततो वाससी परिधाप्योपवीतं दत्वा गंधपुष्प
धूपदीपैः संपूज्य पंचोपचारैरष्टभिर्दीपैर्नीराज्य हिरण्यगर्भ इति अष्टाभि
र्हिरण्यशलाकां गृहीत्वा चित्रं देवानामित्यर्धर्चेन देवनेत्रे उन्मील्या
ऽऽज्यं सिक्त्वा मध्वमित्यंजयित्वा पुनर्मधुघृतेन शर्कराभिर्देवस्य नेत्रे संज्ञ तं ४
पेत् मंत्रांते अनज्मीति वाक्यशेषः ततो भक्ष्यभोज्यादर्शादि दर्शये
त् तदग्रे कोपि न तिष्ठेत् ततो दर्भेष्वासीनो दर्भान्धारयमाणः पुरु एम॰
षसूक्तेन स्तुत्वा वंशपात्रे पंचवर्णान्वितमन्नं प्रक्षिप्य देवं नीराज्य ४०

ॐनमोभूताधिपतयेशिवशूलधृहस्तायोमापतयेसर्वविद्याधिपतयेरुद्रायनमः शिवम
गार्हितंकर्मअस्तुस्वाहेतिबलिंदत्वाचामेत् ततोमंडलदेवतागंधादिनासंपूज्य
स्थाप्यदेवंतत्तल्लिंगमंत्रैराबाह्यकर्णिकायांप्रतिष्ठाप्यगंधाद्यैःसंपूज्यकुंडे
मंडलदेवतानामममंत्रैर्दशतिलाहुतीर्हुत्वाशय्यायांदेवमारोप्यपुरुषसू
क्तेनरनारायणाभ्यांब्राह्मणैःसहोपतिष्ठेत् ततोदेवंपुरुषात्मनेनमः
प्राणात्मनेनमइतिशरीरेव्यापकंन्यसेत् प्रकृतितत्वायनमोहृदि रसत
त्वायवस्तौ गंधतत्वायपादयोः श्रोत्रतत्वायकर्णयोः त्वक्तत्वायस
र्वशरीरे चक्षुस्तत्वायचक्षुषोः जिह्वातत्वायजिह्वायाम् घ्राणतत्वाय
घ्राणे वक्तत्वायवाचि पाणितत्वायपाण्योः पादतत्वायपादयोः पा
युतत्वायपायौ उपस्थतत्वायोपस्थे पृथिवीतत्वायपादयोः अप्तत्वा

शि· यपादसो तेजस्तत्त्वाय हृदि वायुतत्त्वाय घ्राणे आकाशतत्त्वाय शिरसि. रजस्त
४१ त्त्वाय· तमस्तत्त्वाय· सत्वतत्त्वाय· देहतत्त्वायेति देहे ततोपि पुरुषसूक्तेन्यासं
कृत्वा संपूज्याधिवासयेत् ततो मंडलस्य योर्मध्येन गंतव्यम् मंडलदेवता
मुपहारनिवेदनम् तत्र सर्वान्नं ब्रह्मणे घृतान्नं सोदकमिति इंद्राय आज्या
न्नमग्नये मांसान्नं यमाय कृशरीघृतान्नं सघृतं निर्ऋतये नवनीतोदनं व
रुणाय यवोदनं वायवे प्रैयंगवं सोमाय गावेधुकमीशानाय. पायसं
वासवेभ्यः ततः शय्याप्रदेशे नैवारं चरुं स्थापयित्वा तेन दिग्बलिं दत्वा नि
शां नयेदित्यधिवासनम् प्रातः गुर्वादयो देवमुत्थाप्य मूलमंत्रेणोपस्था
प्य घृते चरुं श्रपयित्वाभिघार्य मूलमंत्रेणाष्टोत्तरसहस्रमष्टशतं वा जु
त्वा घृतेन तावद्धुत्वा अग्नये स्वाहा सोमाय स्वाहा धन्वंतरये स्वाहा कुह्वै राम: ४१

स्वाहा अनुमत्यै प्रजापतये परमेष्ठिने ब्रह्मणे अग्नये सोमाय अग्न
येन्नादायस्वाहा अग्नयेन्नपतयेस्वाहा विश्वेभ्योदेवेभ्यःस्वाहा सर्वदे भ्यो
वेभ्यःस्वाहा सर्वेभ्योभूतेभ्यःस्वाहा भूर्भुवःस्वः अग्नयेस्विष्टकृतेस्वाहेति
जुहुयात् ततोयजमानोगुरवेवरंदद्यात् ततउदितेसूर्येगुरुर्वेद्यामे
वाभिमुखंदेवंकृत्वारत्नपुष्पमूलफलौषध्यादिदर्शयित्वाताम्रपात्रेशां
तिजलमादायमूलमंत्रेणशतवारमभिमंत्र्यदेवशिरस्याभिसिच्यात्विग् तेनैवमंत्रेण ६
ब्राह्मणस्वस्तिवृत्तुत्याप्यविश्वतश्चक्षुरित्युपस्थायदेवस्यपुरस्तात् ॐ
ब्रह्मविष्णुरुद्रेभ्योनमः दिक्पालेभ्योनमः वसुभ्योनमः रुद्रेभ्योनमः
आदित्येभ्यो० अश्विभ्यां० मरुद्भ्यो० कुबेरायनमः गंगादिमहानदीभ्यो०
अग्नीषोमाभ्यां० इंद्राग्नीभ्यां० द्यावापृथिवीभ्यां० धन्वंतरये० सर्वेशा

सर्वेभ्यो

शि· य० विश्वेभ्योदेवेभ्यो० ब्रह्मणेनमइतिजपित्वा प्राणप्रतिष्ठांकुर्यात्
४२ देवस्यपुरतोयजमानमभिषिच्यदेवमंत्रंजपित्वाध्रुवसूक्तेनतल्लिंगमंत्रेण
पुरुषसूक्तेनगायत्र्याव्याहृतिभिर्देवंप्रतिष्ठाप्यप्रतिमायांनिजवाहना
युधपरिवारादिकंध्यात्वापुनःपूजयित्वामुद्राप्रदर्श्यमूलमंत्रमष्टोत्त
रशतंजपित्वास्तुत्वानत्वाचम्यस्विष्टकृदाद्युत्तराङ्गानिसमापयेत्
ततोयजमानोदक्षिणांदद्याद्विप्रांश्चभोजयेद्यथाशक्तीतिचलार्चाप्र
तिष्ठा अथजीर्णोद्धारविधिः अग्निपुराणे जीर्णादीनांचलिंगाना
मुद्धारविधिमाचरेत् लक्ष्मोभिन्नंचभग्नंचस्थूलंवज्रहतंतथा संपु
टंस्फुटितंव्यंगलिंगमित्येवमादिकम् इत्यादिदुष्टलिंगानांत्याज्या राम:
पिंडीतथाविधः लक्ष्मोभिन्नंवारणादिक्रमेणतद्विधिनास्थापितंस ४२

तल्लक्षणसहितं भग्नमनेकशकलीभूतम् स्थूलं पिण्डिकाननुरूपम्
वज्रहतं विद्युद्धतम् संघट्टनयुक्तम् स्फुटितमेकदेशे भग्नम् व्यंगपिण्डि
काप्रणाल्यादिरहितम् आदिपदेन चण्डालस्पृष्टादीनां ग्रहणम्
पिण्डीवृषयोरुद्धृतत्वेन तयोरेवत्यागेन लिंगस्य चालितं चलितं निम्नम्
त्यर्थं विषमस्थितम् दिङ्मूढं पातितं लिंगं मध्यस्थं प्रतिष्ठितं तथा एव
विधं च संस्थाप्यं निर्व्रणं च भवेद्यदि नादेयेन प्रवाहेण तद्याक्रियते
यदि ततोन्यत्रापि संस्थाप्यं विधिदृष्टेन कर्मणेति निम्नं सामन्तभूभा
गान्निम्नायां भुवि व्यवस्थितम् विषमस्थितं पत्रपुञ्जादिकर्त्तुं न शक्य
तेतस्मिन्देशे व्यवस्थितं दिङ्मूढं विशेषविध्यभावेपि उदगन्तरिक्तदिक्
प्रणालीकं पातितं गर्त्तादौ मध्यस्थं संपूर्णपिण्डिकास्वभ्रान्तर्गतम्

ना   जपेल्लक्षमघोरकं ४

शि· प्रासादमध्यभागेस्थितमित्यपिकेचित् एवंविधमित्यनेनलक्ष्मीभि
४३ नाभग्न स्फुटितविद्युन्नातादिरिक्तानांग्रहणम् तेनजघन्योनिर्व्रण
शब्दोपिलक्ष्मीभिन्नाद्यतिरिक्तानामेवोपलक्षकः पीठञ्चचालिते
लिंगनिर्द्दिष्टंतुभवेद्यदि ततोपिस्थापयेत्तत्रजपेल्लक्षमकारयेत् त्य
जेत्सदोषितेलिंगंश्वपचाद्येश्चसेवितम् लिंगांतरंप्रतिष्ठाप्यविशु
द्धिमधिगच्छतीतिसिद्धान्तशेखरोक्तेः तत्रैव लिंगादीनांचजीर्णा
नांप्रोच्यतेविधिरुत्तमः सर्वारिष्टविनाशार्थंसर्वप्राणिहितार्थ
कः लिंगस्यपिंडिकायाश्चप्रतिमामुखलिंगयोः सर्वेषांपरिवारा
णांहर्म्यप्राकारयोस्तथा उद्धारश्चाब्दतिःप्राकाय्योद्धारेहनुरुच्यते रामः
श्चापत्तिःपुनःसंस्कारः स्फुटितेखण्डितेभग्नेदग्धेवाशनिनाग्निना ४३

उन्मत्तैः शत्रुभिश्चौरैः करिणास्तोतसाहते लिंगेपीठादिकेवापिविशी
र्णेकालपर्ययात् देहजीर्णंयथादेहीत्यक्त्वान्यदुपगच्छति लिंगा
दीन्यतिजीर्णानितथामुंचतिदेवताः खंडितंचूर्णितंलिंगंप्रेताद्याश्रा
श्रयंतिच लिंगाद्यसत्वशक्त्यत्वात्तथाचब्रह्मराक्षसाः कर्तुर्नृपाणां
राष्ट्रस्यतद्ग्रामस्यविशेषतः पीडांकुर्वंतितेष्युग्रादुर्भिक्षंमरणादिकं
तस्मात्सर्वप्रयत्नेनकुर्याद्युद्धरणक्रियाम् स्वायंभुवेचदैवेचबाणलिं
गेतथैवच ऋषिभिश्चासुरैर्देवैस्तत्वविद्भिःप्रतिष्ठिते लिंगेजीर्णा
दिदुष्टेपिनोद्धारंतत्रकारयेत् इदमपिस्वायंभुवादिव्यक्तिविषयं न
ते तुदैवाद्व्यक्तिनाशेनतत्स्थानस्थापितेदानींतनतादृशव्यक्तिविषयं
स्वायंभुवादिलिंगानांजीर्णंपीठंपरित्यजेत् उक्तेजीर्णादिभिर्दुष्टे

शि॰ मानुषं तु परित्यजेत् दिव्यं तु पतितं स्थानान्मध्यस्थं स्रोतसाहृतम्
४४ चौराद्यैश्चालितं लिंगं स्थापयेन्निर्व्रणं पुनः लोहाद्यैः छिन्नभिन्नांगं
संधाय स्थापयेत्पुनः सुवर्णाद्यष्टलोहनिर्मितं लिंगं देवाद्यं संसक्तं दे
वसहोमं कृत्वा पुनः स्थापयेदित्यर्थः बाहुपादशिरोहीनां करनासा
स्यहीनकम् तादृशीं परिवाराणां प्रतिमां परिवर्जयेत् यद्द्रव्यं यत्प्र
माणं च लिंगं वा प्रतिमापि वा तादृशेनैव मानेन तद्द्रव्येण प्रकल्प
येत् कारयेन्नान्यमानेन नान्यद्रव्येण तत्पुनः नान्योकोरवनान्य
त्र स्थापयेत्तत्र दुरुत्तमः स्रोतसापहृते लिंगे प्रासादे वा तदन्यतः
तत्समीपगते देशे स्थापयेद्बुधवर्जिते प्रासादे पतिते हर्म्ये गोपुरे रामः
मंडपादिके तदाकारं च तद्द्रव्यैस्तन्मानं तत्र कारयेत् कर्मयोग्याशि ४४

लाग्राद्याद्दष्ठकाश्तथाविधा: हीनद्रव्यकृतं हर्म्यं श्रेष्ठैर्द्रव्यैः समाच
रेत् हीनं वाप्यधिकं मानमाकारं वा न कारयेत् एवमुक्तेन मार्गेण
दोषैरुक्तैर्विचार्य्यं च लिंगपीठादिकं जीर्णं तद्धारं तथाचरेत् तिथि
नक्षत्रवारादि तदर्थं न विचारयेत् जीर्णं चोद्धारयेद्विद्वान जीर्णं न
वचालयेत् जीर्णस्य धारणे दोषश्च जीर्णं चलनेन तथा तस्मात्तु धा
रयेज्जीर्णमजीर्णं रक्षयेद्बुधः सुस्थितं दुःस्थितं वापि शिवलिंगं न
चालयेत् शतेन स्थापनं कुर्यात् सहस्रेण तु चालयेत् अस्य श्लोक
स्य वाक्यार्थो वर्ण्यते यथागमम् नित्यपूजादिभिर्युक्तं जीर्णं च
मपि सुस्थितम् हीनं पूजादिभिर्लिंगमजीर्णमपि दुःस्थितम् देव
तास्थापितं यत्तु महान्निम्नत्वमागतम् तल्लिंगं दुःस्थितं वापि न

लिंग १

शि॰ त्रैरितिनिश्चितम् सहस्रादिकहोमेन तस्य चालनमीरितम् स्थापनं शतहो
४५ मेन तस्य लिंगस्य चोदितम् एवं वङ्कुविधेस्तत्रैर्दोषाश्च वङ्कुचादिताः प
रीक्ष्य वङ्कुधातांश्च जीर्णलिंगं समुद्धरेत् हयशीर्षागमेपि जीर्णोद्धा
रविधिं कृत्स्नं संक्षेपात्प्रब्रवीमि ते चालितोत्पाटितो भूमिः केनचित्या
पकर्मणा चंडालवत्पसंस्पर्शदूषिता वह्निना च या स्वयमापतिता
जीर्णा नदीवेगादिपातिता अपुण्यपजलसंस्पृष्टा विप्रक्षतजदूषि
ता पतिता घर्षिता श्लेष्मविण्मूत्रादिविदूषिता सव्रणा लक्षणोपेता
संस्कार्या देशिकेन तु भूमिर्लिंगमीश्वरप्रतिमा च चंडालवतीनत्स्पृ
ष्टा असंस्पर्शनिषिद्धस्पर्शः जीर्णा कालवाकुल्पेन क्षारादिसंवधे
नैव विशीर्णा सव्रणा एकादशे भग्ना देशिक उपासकः पूर्वोक्तेन एम॰ ४५

विधानेनवैदिकेनसुरोत्तम अचलांदूषितामेवंस्थापयेद्विधिनोद्धृताम्
पूर्वोक्तेनचलार्चाप्रतिष्ठाप्रकारेण एवंविधिनोद्धृतापीत्यन्वयः वक्ष्यमा
णप्रकारेणोद्धृतामित्यर्थः पूर्वपीठंपरित्यज्ययदन्यदर्पितन्नूतनम् न
तोयथोक्तविधिनाप्रासादेसंनिवेशयेत् दुष्टंपूर्वासिनंपरित्यज्यन्यस्मिं
न्नूतनप्रासादगतेआसनेयथोक्तेनाचलार्चास्थापनप्रकारेणपुनः
स्थापयेत्तदित्यर्थः अतिजीर्णांतथाव्यंगांदारवींशैलजामपि परि
त्यज्यन्यसेदन्यांपूर्वोक्तविधिनागुरुः संहारविधिनातत्रमंत्रान्संहृत्य
देशिकः सहस्रनारसिंहेनकृत्वातामुद्धरेद्गुरुः संहारविधिप्रातिलोम्य
न मंत्रान्कलाः संहृत्योद्धृत्य नारसिंहेननृसिंहमंत्रेण होमद्रव्यमा
ज्यमनादेशे ह्यां वषसंयोजयित्वानुमंत्रेणाद्धाथदेशिकः दारवींदाह

ज्यविधानात् १

शि· यद्वक्षौशैलजांप्रक्षिपेज्जले धातुजांरत्नजांवापिप्रक्षिपेन्मकरालये
४६ अगाधेवान्यतोयेवाक्षिपेन्न घामहाजले वृषंवृषौवारज्वासंयोज्यमं
त्रेणपाशुपतेनोद्वाहेदितित्रिविक्रमः यानमारोप्यजीर्णांचाच्छा
घवस्त्रादिनागुरुः शंखदुंदुभिनिर्घोषैर्गीतवादित्रनिश्वनैः नीत्वा
गाधंजलंरम्यंभागीरथ्यामथार्णवे विष्वक्सेनायवीर्येणप्रक्षिप
त्तांततोगुरुः यानमारोप्येत्यादिपूर्वोक्तेप्रतिपादनइतिकर्तव्यतोत्त
र्थम विष्वक्सेनोद्देशेनवीर्येणवीजेनगुरुर्भागीरथ्यादिजलेतां
प्रतिमांप्रक्षिपेदित्यर्थः रत्नानिनिक्षिप्तान्यादायस्वयंदद्यात्तुदक्षि
णामथ धेनवोदशवापंचस्वर्णवस्त्राद्यलंकृताः जीर्णोद्धारप्रदातव्या राम:
गुरवेविष्णुतुष्टये लिंगांतनिक्षिप्तानिरत्नान्यादायस्वयंयजमानो ४६

दशधेनूः पंच वा हेम वस्त्राद्यलंकृतां गुरवे दक्षिणां दद्यादित्यर्थः भोजनी
या विप्रा भक्त्या देयमन्नमवारितम् त्रिरात्रमुत्सवः कार्य्यः पंच सप्त अथ
पि वा बलिश्च विधिना देयो यथोक्तेन सुरोत्तम यथोक्तेनाचलार्चाप्रति
ष्ठोक्तप्रकारेण ततो निवेदयेदन्यां प्रतिमां लक्षणान्वितां निवेदयेत्
स्थापयेत् तत्क्षणादेव राजेन्द्र तस्य दोषस्य शान्तये संपत्तिर्वा विपत्तिर्वा
नोपेक्ष्या तत्र कारयेत् अपास्य पिंडिकां पूर्वामन्यां तत्र निवेशयेत्
यद्द्रव्याय त्प्रमाणा च या मूर्त्तिश्चोद्धृता हरेः तद्द्रव्या तत्प्रमाणा च सा
मूर्त्तिस्तत्र कीर्त्तिता यत्प्रमाणा यदाकारा यन्मयं बिंबमुद्धरेत् तत्प्रमा
णं तदाकारं तन्मानं तत्र विन्यसेत् विहाय पिंडिकां पूर्वां तद्दिने चापरां
न्यसेत् द्वितीये वा तृतीये वा दिवसे स्थापयेद्धरिम् अत ऊर्ध्वं भवेद्दोषो

वापीकूपतडागानां सुरधाम्नां सदनस्य च। प्रतिमानां सभानां च संस्कर्त्ता यो नरो भुवि। पुण्यं शतगुणं तस्य भवेन्मूलान्न संशयः ५

भवेन्मूलान्न संशयः ५

शि॰ ४७ विधिनापि निवेशिते अनेनैव विधानेन लेप्यादींस्तु विसर्ज्जयेत् कुंडोलिखिताः प्रतिष्ठापिताः प्रतिमा लेप्याः अन्या हि कल्पयेत्तत्र तन्मूमाणं तदाकृतिम् एष संक्षेपतः प्रोक्तो जीर्णोद्धारविधिस्तव म् सर्वेषामेव देवानामेषः साधारणः स्मृतः यो जीर्णं विधिनाविवं संस्कुर्यान्मानवो भुवि फलं दशगुणं तस्य मूलान्नास्त्यत्र संशयः संशयोऽत्र न कर्त्तव्यो जीर्णसंस्कारकर्मणि मूलाद्दशगुणं प्रोक्तं पुण्यं कूपप्रतिष्ठितम् प्रतिष्ठिमिति भावेक्तः प्रतिमायां शतगुणं कूपादेः परिकीर्त्तितम् प्रतिमादो दशगुणं जीर्णसंस्करणाद्भवेत् कूपप्रतिमयोर्द्दशगुणशतगुणयोरल्पत्वमहत्त्वापेक्षया व्यवस्था अग्निपुराणे सुस्थितं दुःस्थितं तस्य शिवलिंगं न चालयेत् शतेन स्थापनं कुर्यात्सहस्रेण शि॰ ४७

वापि

नुचालनम् पूजादिभिश्च संयुक्तं जीर्णाद्यमपि सुस्थितम् पूजया र
हितं यत्तद् दुष्टमपि दुःस्थितम् अयं च चालननिषेधो विधिव्यतिरेके
रीणशतसहस्रसंख्यानुक्तसंख्येयत्वाज्जो गतो गोश्वाश्वश्चैत्यत्रैव च
कूपकारयित्वाघः सहस्रशतानि अश्वमित्यादौ वाकुल्येन दर्शनाच्चेति न्या
यविदः सिद्धान्तशेखरे तु होमगतेयं संख्यात्युक्तम् यदपि तत्रैव असु
रैर्मुनिभिर्देवैः सत्त्वविद्भिः प्रतिष्ठितम् जीर्णं वाप्यथवा भग्नं विधिना
पि न चालयेत् इति तदसुरादिप्रतिष्ठापितं व्यक्तिविषयं न तु देवान्
व्यक्तिनाशेन तेन स्थानस्थापितेन इदानीं तेन नतादृशाव्यक्तिविषयं
जीर्णं वर्कुम्भ पूजां तमिति त्रिविक्रमेः मंत्रान्समर्प्य संपूज्य वास्तुदे
वांस्तु पूर्ववत् दिग्बलिं च बहिर्दत्त्वा समाचम्य स्वयं गुरुः ब्राह्मणान्

द्वारप्रकारेप्यत्रैव॥ याम्ये मण्डपमीशे वा प्रत्यग्द्वारे कतोरणम्॥ विधाय द्वारपूजादि स्थंडिले संप्रपूजनम्। द्वारपूजादि रि २

शि॰ भोजयित्वानुशंभुं विज्ञापयेत्ततः दुष्टलिंगमिदं शंभो शांतिरुद्धरणा
४८ स्यचेति रुचिस्तवास्तेन विधिनाऽधितिष्ठच माशिव एवं विज्ञाप्य
देवेशं शांतिहोमं समाचरेत् मध्वाज्यक्षीरदूर्वाभिर्मूलेनाष्टाधिकं
शतम् ततो लिंगं च संस्थाप्य पूजयेत्स्थंडिले तथा लिंगाधिष्ठित लिंग
देवतां स्थंडिले संस्थाप्यैत्यर्घः ॐ व्यापकेश्वरायेति नाम्नानेन शिवात् म्ना
नम् ॐ मापकेश्वरहृदयाय नमः ॐ व्यापकेश्वरसिरसे नमः ॐ
व्यापकेश्वरशिखायै नमः इत्याद्यूहं इत्यगमंत्राः ततस्तत्राश्रि
तं मंत्रं वाचयेदस्त्रबंधनः सत्वः कोऽपीह यः कश्चिल्लिंगमाश्रित्य ति
ष्ठति लिंगं त्यक्त्वा शिवाज्ञाभिर्यत्रेष्टं तत्र गच्छतु विद्याविद्येश्वरैः रामः
शंभुः शंभुरत्र भविष्यति सहस्रं प्रति भागं च ततः पाशुपतास्त्रुना ४८

कृत्वा शांत्यंबुना प्रोक्ष्य[illegible]कुशैर्जपेत्ततः ब्रह्मशिलां पिंडी लिंगा
त्मकदेवता भागत्रयसंस्कारार्थं पाशुपतास्त्रेण कृत्वा शांतिकलशो
दकेन देवं संप्रोक्ष्य कुशैः स्पृष्ट्वा होमसंख्यया पाशुपतमंत्रं जपेत् दत्वा
र्घं च विलोमेन तत्त्वतत्त्वाधिपांस्ततः मूर्तिमूर्तीश्वरान् लिंगपिंडिका
ता संस्थितान् गुरुः विसृज्य स्वर्णयाशेन वृषस्कंदस्थया तया रज्ज्वा बध्वा
तया नीत्वा शैवमंत्रं गृणन् शनैः तज्जले निक्षिपेन्मंत्री पुष्पार्थं तु कृपा
च्छुतम् तत्र ये दिक्पतीनां च वास्तुशुद्ध्यैः शतं शतम् रक्षां विधाय तद्व
न्ति महापाशुपतास्त्रतः लिंगमन्यत्र तत्स्थापयेद्विधिवद्गुरुः
विलोमेन पराङ्मुखसंज्ञकम् तत्त्वतत्त्वाधिपमूर्तिमूर्तीश्वरावक्ष्यते
सिद्धांतशेखरे जीर्णोद्धारविधिं वक्ष्ये समासात्तत्र चोदितम् ईशान्या

शि· दक्षिणे वापि मंडपे पश्चिमामुखम् कुर्वीत पूर्ववत्सर्वमेकास्यं चैकतोर
४९ णम् पूर्ववत्सर्वस्तंभादि द्वारपालार्चनं कुर्यात्स्थंडिले स्नो शिवार्चन
म् द्वारपालार्चनं मंडपप्रतिष्ठाप्रकारेण मंत्राणां तर्पणं कुर्याद्वा
स्तुदेवार्चनं तथा मंत्राणां देवस्थापितकलानाम् अंतर्बहिर्बलिं
दद्याच्छिवभक्तांश्च भोजयेत् शिवभक्तान् पंचैतांस्त्रिविक्रमः द्वि
जान्कमेकरादींश्च ततो विज्ञापयेच्छिवम् दोषैर्लिंगमिदं दुष्टं श्रा
तिरस्त्वस्य चोद्धृतो तस्मादनेन विधानेन मोधितिष्ठ महेश्वर भव
त्विति वचस्तेन प्रोक्तेन श्रावयेद्गुरुः तेन शिवेन प्रोक्ते शांतिर्भवे
त्विति वचो गुरुर्वाचयेत् विज्ञाप्यैवं शिवं भक्त्या शांतिहोमं समा एम:
चरेत् मधुनाज्येन दुग्धेन दूर्वाभिर्मूलमंत्रतः शतमष्टाधिकं ४९
भीवयेत्

सं

मंत्रं प्रत्येकं जुहुयात्ततः मंत्रं मूलमंत्रमुच्चार्य्येत्यर्थः त्रिभिश्च मधुरैः सार्द्ध
समिधो घोरमंत्रतः शांत्यर्थं वर्तुले कुंडे सहस्रं जुहुयाद्गुरुः अथवा स्त्रै
णां जुहुयाद्वा हुति भिश्च एरणीया वध्नीयात्कंकणं हैमा लिंगस्योत्तानके
करे लिंगस्योत्तानकरं भावयित्वा तत्र हेमं कंकणं वध्नीयादित्यर्थः लिं
गस्याप्यसं हृज्य पृथ्वी क्रोविधिनांततः सांगसंपूज येदन्नत्यास्थंडिले व्यापके
श्वरम् लिंगाश्रितानि भूतानि नाडयेदस्त्रमंत्रतः यानि कानि च भूता
नि तिष्ठंत्याश्रित्य लिंगकम् त्यक्त्वा शिवाज्ञया तानि व्रजंतु स्थानमी
प्सितम् विद्याविद्येश्वरैर्युक्तः शिवो लिंगे भविष्यति इति दत्वा शिवसा
त्त्वा ततो भागत्रये गुरुः कृत्वा कृत्वास्त्रमंत्रेण तथा पाशुपतास्त्रतः
प्रतिभागं सहस्रं च अभिषेच्छांतिघटोदकैः ब्रह्मशिलापिंडी लिंगात्मकं

त्र्यं १

शि· देयभागत्रयंसंरक्ष्यतुत्रिसहस्त्रमन्त्रेणकृत्वातेनैवप्रतिभागंकलशास
५० हस्त्रेणाभिषिंचेदित्यर्थः मूलमध्याग्रके दर्भैः स्पृष्ट्वा च जपमाचरेत्
ब्रह्मशिलामूलेन पिंडीमध्येन लिंगमग्रेण दर्भैः स्पृष्ट्वेत्यर्थः प्राग्व पा
शुपतास्त्रं च जपेद्धोमस्य संख्यया सद्योजातादिवक्त्रैश्चतुर्दिक्षूर्ध्वपराङ्मु
खम् दुष्टलिंगप्रतिपत्तिमाह सौधं भूमौ परित्याज्यं दारुजं चाग्निना
दहेत् सौधं सुधानिर्मितं लिंगं लोहजं तेन कार्यस्याच्छैलजं चाप्सु निक्षि
पेत् सुवर्णाद्यष्टलोहनिर्मितं भग्नं चेत्तेनैव सुवर्णादिना तत्कार्यमि
त्यर्थः तत्त्वतत्त्वेश्वरान् लिंगान्मूर्तिमूर्तीश्वरानपि लिंगस्यान्विसृ
जेन्मन्त्री पीठब्रह्मशिलागतान् वृषस्यान्विसृजेत्तद्वदंगमूर्तिस्थि एम:
तानपि ततः सुवर्णपाशेन रज्ज्वा गोचर्मजातया वृषस्कन्धस्य यदि व ५०

ध्वा लिंगं पीठं च चर्मणा शिवमस्त्विति नद्याद्येस जनोप्याहरेद्गुरुः
उद्धारार्थं च लिंगस्य ततो वृषो प्रेरयेत्ततः वहिर्नीत्वा ततो लिंग पीठं ब्रह्म
शिलां वृषम् रथादिकं समारोप्य समुद्रे निक्षिपेत्ततः स्थूललिंगोद्ध
तो वध्वा गजं वा प्रेरयेद्गुरुः सौधं भूमौ परित्यज्य दारुजं चानले दहेत्
सर्वं वा निक्षिपेत्तोये लिंगं वा प्रतिमादिकम् ततः पाशुपतास्त्रेण शां
त्यर्थं जुहुयाच्छतम् लोकपालाणुभिस्तद्वद्वास्तु शांत्ये शतं शतम्
प्रति दैवतं शतं जुहुयादित्यर्थः रक्षां कुर्याच्च तद्धर्मे महापाशुपताणु
ना तन्मानं तन्मयं लिंगं तत्र संस्थापयेत्पुनः प्रतिष्ठोक्तेन मार्गेण
सर्वकर्म समाचरेत् हर्म्यस्य परिवाराणां प्राकारादेः समुद्धृतो सर्वे
षामपि जीर्णानामेष एव विधिः स्मृतः कर्त्तात्र दक्षिणां दद्याद्गुर्वी

शि॰ ५१ दिन्यायथोदितम् यत्पुराणं स्थापने प्रोक्तं तत्फलमेतदुच्यते अयमत्रनि
र्गलितोऽर्थः लक्ष्मोज्झितस्फुटितविशीर्णश्वपचसेवितानां लिंगानां
तादृशीनां वा कुपादशिरःकर्णनाशास्यहीनानां प्रतिमानां च विध्यु
क्तप्रकारेण चालनं जलादौ प्रतिपादनं च कृत्वा नूतनप्रकारेण तस्मि
न्नेव स्थाने पूर्वसजातीयद्रव्यनिर्मितं तन्मानं तदाकारं लिंगं तादृशीं
प्रतिमां च स्थापयेत् अतिजीर्णमिति पूर्वोक्ताद्धयशीर्षवाक्यात्
पीठाच्चालितं लिंगमिति त्यजेत्सदोषितं लिंगमिति वा कुपादशि
रोहीनामिति यद्द्रव्यं यत्प्रमाणं चेति च सिद्धान्तशेखरोक्तेः अस्मादे
व वाक्यनिचयात् प्रतिपत्तिप्रयोजकदोषाभावाच्च स्फुटितनिम्नविषम एम॰ ५१
स्यादि न्यूनानां च वेधचालनं तेषामेव पुनः स्थापनं च भग्नचूर्णाद्या

स्तदपवादानां प्रतिपादनपूर्वकं नूतनानां स्थापनं अनेकसकलत्वे
न चूर्णितत्वेन चोद्धारः पुनः स्थापनविध्योरप्रवृत्तेः चालित चलित
पातित प्लुतित मध्यस्थानां तु नोद्धारेण च त्यागः किं तु तेषामेव पुनः
स्थापनेनोद्धृतस्योद्धारासंभवान्निर्दुष्टत्वेन प्रतिपत्तिविध्यप्रवृत्तेश्च
एतेनैव नदीवेगाग्नि तशत्रुचोरहस्त्याद्युपहृतानां लाभे तान्येव पुनः
स्थापनीयानि तेषामलाभे नूतनादृशान्यन्यानि स्थाप्यानि निषिद्ध
स्पर्शदूषितनिषिद्धजलस्पृष्टविप्रक्षतजदूषितपतितताघर्षितश्लेष्म
विण्मूत्रादिदूषितानां स्वस्थानस्थितानामेव पुनः संस्कारेणोद्धारे
नापि प्रतिपत्तिः अतिजीर्णमिति पीठाच्च चालितामिति त्यजेत्स र
दोषितं लिंगमिति पूर्वोक्ताद्वाक्यनिचयात् अनुद्धृतानामेव तत्रैव

शि· संस्कारसंभवात्स्थलांतरैनयनविधा(नो)भावाच्च एतेनस्वस्थानादचलि
५२ तस्याविकृतस्यचाविशुद्धतदग्ध्यादेरप्येवमेवव्यवस्थास्थानाच्चलि
तस्यतुपुनस्तत्रैवप्रतिष्ठा स्थानांतरविधानाभावाच्चलितस्यविकृत
स्यचत्यागस्तादृशस्यान्यस्यप्रतिष्ठाच स्थलेपूर्वेपिंडीब्रह्मशिलाप्र या
द्वारः प्रतिपत्तिर्विधिनापिंडीकांतरादिनिवेशश्च व्यंगेतुपूर्वपिंडिका
दीनांभग्नत्वेएवमेव पिंडिकाद्यभावेतुपिंडिकाद्यंतरस्थापनमात्रमि
त्यादिपुष्पलिंगानामित्यग्निपुराणवाक्याल्लिंगेपीठादिकेवापी
तिसिद्धांतशेखरवाक्यात् पूर्वपीठंपरित्यज्येतिहयशीर्षवाक्याच्च
सुवर्णादिनिर्मितभंगादौतु तेनैवसुवर्णादिनातादृशंतावत्परिमा एम:
णंचलिंगादिकृत्वातत्रैवपुनःस्थाप्यम् यदितेनसुवर्णादिनाता ५२

शि· तिविशेषः सर्वत्रेश्वरप्रीतिकामोवा ततोगणेशपूजा स्वस्तिवाचनमा
५३ तृपूजानांदीश्राद्धानिनूतनप्रतिष्ठावन्कृत्वातद्वदेवब्रह्माचार्यसदस्यान
द्वात्रिंशन्षोडशाष्टौचतुरोवाऋत्विजोद्वारपालांश्चाष्टौचतुरोवावृत्वाव
स्त्रालंकारमधुपर्कादिभिस्तान्पूजयेत् अथाचार्योमंडपपूजादिशि
वकुंभजान्तंकृत्वावास्तुमंडलेमहावेद्यांचदेवतास्थापनंकृत्वापीठदी
प्रणवेनाशनंदत्वा ॐव्यापकेश्वरायएह्येहिनमः ॐव्यापकेश्व
रहृदयायनमः व्यापकेश्वरशिरसेस्वाहा व्यापकेश्वरशिखायैवौष
ट् व्यापकेश्वरकवचायहुम् व्यापकेश्वरनेत्रत्रयायवौषट् व्यापकेश्व
रास्त्रायफट् इतिमंत्रैःशिवमर्चयेत् देवतानंतरेद्वारेमूलमंत्रेण रामः
र्चयेत् ततोऽग्निंसंस्थाप्य लिंगवानार्थेमूलमंत्रेणतिलाकुतिस ५३

दृशं कर्तुं न शक्यते न तदा समुद्रे निक्षिपेत् रत्नजा नु समुद्र एव क्षेप्तव्या
रत्नजा यदि दग्धापि स्वकांतिं न जहाति तदा सैव स्थाप्येति त्रिविक्रमः
लोहाद्यच्छिन्नभिन्नाग्रमिति सिद्धांतशेखरवाक्यात् धातुजा रत्न
जा वापीति हयशीर्षवाक्यात् इति जीर्णोद्धारविधिः अथास्य प्रयोगः
यजमान उद्धार्या दक्षिणस्यामीशान्यां वा पश्चिमद्वारे कृततोरणं म
दिक्पूर्वभागे व ६ डपं तन्मध्यभागे वर्तुलं चतुरस्रं वा कुंडं स्थंडिलं वा पश्चिमे वास्तुपीठ
मुत्तरे वालुकया स्थंडिलं च कृत्वा कालादि स्मृत्वा मोलफलाक्षतगु फलकामोऽल्पप्रति मायां तु दश ॥
णफलकामोऽल्पप्रतिमायां तु दशगुणफलकामो वा जीर्णादिदा
बडुष्टस्य लिंगस्य प्रतिमाया वा उद्धारमुच्छ्रयणं चाकरिष्य इति सं
कल्पयेत् पिंडिकावृषगरुडप्रासादकलशेषु तु ईश्वरप्रीतिकाम इ

स्तं कृत्वा मंडलदेवताहोमं पूर्णाहुतिं च कृत्वा जीर्णमप्यमिदं देवस
र्वदोषावहं नरणाम् अस्योद्धारे कृते शांतिः शास्त्रेऽस्मिन्कथिता त्वया
जीर्णोद्धारविधाने च नृपराष्ट्रविवर्द्धनम् तदत्राधिष्ठितान्देवप्रोद्धा
रामि तवाज्ञयेति देवस्य जीर्णत्वं श्रावयित्वा शिल्पियुतः सांगं शि
वं विसर्ज्य यजमानस्य सौवर्णं बध्वा सौवर्णखनित्रेणोद्धृत्य परमा
रोप्य तरुच्छाये पर्यंतदेशे वृक्षमूले अगाधनदीषु देवावामदेवेन
क्षिपेत् प्रतिमां नु प्रणवेन क्षिपेत् दारुजं चेत्तदुमरे दहेत् रत्नजं लिं
गं यदि निजकांतिमदेव भवति तदा तदेव पूर्ववत्स्थापयेत् सुवर्णादि
मयं तदेवसाग्रं कृत्वा स्थापयेत् प्रासादे त्वयं विशेषः प्रासादमंत्रा
न्खड्गे छुरिकायां वा संयोज्य नूतनप्रासादसिद्धिपर्यंतं खड्गादिक

शि॰ ५८ मर्चयित्वाप्रासादेसिद्धेरवज्रादिमंत्रानयथास्थानंप्रतिष्ठाकालेन्वस्य
यजमानमभिषिंचेत् ततोन्यलिंगंप्रतिमांवातत्रैवविधिवत्संस्थाप्य
ध्रुवाद्यौरित्यादिमंत्रान्पठित्वास्थिरीकृत्यवक्रुसंपूज्यप्रार्थयेत् ज्ञा
नतोऽज्ञानतोवापियथोक्तंनकृतंयदि तत्सर्वंपूर्णमेवास्तुत्वत्प्रसादा
न्महेश्वर कर्त्तुराज्ञः प्रजानांचशांतिर्भवतिसर्वदा अस्माकंशिलि
नांचैवसुप्रीतोभवसर्वदेति इतिश्रीमीमांसकशंकरभट्टात्मजभट्ट
नीलकंठनकृतेभास्करेप्रतिष्ठामयूखोयं समाप्तः शुभमस्तु

एम: ५८